

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Constitutional Tribunal] - Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Constitutional Tribunal for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Trybunału Konstytucyjnego] - Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Trybunał Konstytucyjny wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

PIERWSZA SEKCJA

SPRAWA KOTILAINEN I INNI przeciwko FINLANDII

(Skarga nr 62439/12)

WYROK

Artykuł 2 (aspekt merytoryczny) • Obowiązki pozytywne • Brak prewencyjnego skonfiskowania pistoletu uczniowi, którego wpisy w Internecie przed dokonaniem zabójstw w szkole, choć nie zawierały konkretnych gróźb, budziły wątpliwości co do jego zdolności do bezpiecznego posiadania broni palnej • Władze nie miały obowiązku zapewnienia ochrony osobistej ofiarom, ponieważ dostępne informacje pochodzące od sprawcy nie były wystarczające, aby podejrzewać rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie życia • Nieprzestrzeganie szczególnego obowiązku staranności spoczywającego na władzach ze względu na szczególnie wysoki poziom zagrożenia życia związany z jakimkolwiek niewłaściwym korzystaniem z broni palnej
Artykuł 2 (aspekt proceduralny) • Skuteczne dochodzenie • Odpowiednie i wystarczająco niezależne dochodzenie krajowe

STRASBOURG
17 września 2020 r.

OSTATECZNY
17.12.2020

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie edycyjnej.

W sprawie Kotilainen i Inni przeciwko Finlandii,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Pierwsza Sekcja), zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

Ksenija Turković, *Przewodnicząca*,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Aleš Pejchal,
Armen Harutyunyan,
Pauliine Koskelo,
Tim Eicke,
Jovan Ilievski, *Sędziowie*,

i Abel Campos, *Kancierz Sekcji*,

obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 7 lipca 2020 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 62439/12) przeciwko Republice Finlandii wniesionej do Trybunału na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez dziewiętnastu obywateli fińskich („skarżący”) z dnia 28 września 2012 r. Listę skarżących, z podziałem na gospodarstwa domowe, przedstawiono w załączniku.

2. Skarżący byli reprezentowani przez pana Esę Puranena, adwokata praktykującego w Jyväskylä. Fiński Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swoich pełnomocników, pana Arto Kosonena i panią Kristę Oinonen, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący podnieśli w szczególności zarzut zaniechania przez policję ochrony życia ich zmarłych krewnych na podstawie art. 2 Konwencji.

4. W dniu 8 grudnia 2015 r. skarga została zakomunikowana Rządowi.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Fakty sprawy, przedstawione przez strony i ustalone w postępowaniu krajowym, można pokrótce zaprezentować w sposób następujący.

6. Skarżący są krewnymi osób, które zginęły w strzelaninie w szkole w Kauhajoki w dniu 23 września 2008 r. Do tragedii doszło w szkole zawodowej dla młodych dorosłych. Sprawca, 22-letni uczeń placówki, zabił dziesięć osób, w tym dziewięcioro uczniów i jednego nauczyciela, a następnie popełnił samobójstwo. Atak ten odbił się szerokim echem zarówno w Finlandii, jak i na świecie.

A. Geneza sprawy

7. Faktyczne tło strzelaniny wyjaśniono po tragicznym ataku w postępowaniu przygotowawczym i ustalono w późniejszym postępowaniu karnym przeciwko nadkomisarzowi, który brał udział w wydaniu sprawcy pozwolenia na broń (zob. par. 19-35 poniżej), a także w postępowaniu prowadzonym przez komisję śledczą powołaną przez Rząd (zob. par. 38 poniżej). Fakty ustalone w wyniku wspomnianych dochodzeń i postępowań są następujące.

8. W dniu 25 czerwca 2008 r. sprawca zwrócił się do miejscowego komisariatu policji o wydanie pozwolenia na nabycie i noszenie broni. We wniosku [sprawca] wskazał, że potrzebuje broni do trenowania strzelania precyzyjnego na miejscowej strzelnicy i że już wcześniej ćwiczył strzelanie w domku letniskowym, korzystając z broni ojca. W rzeczywistości o owym czasie ani jego ojciec, ani ojczym nie strzelali razem z nim i nie posiadali broni czy pozwolenia na broń palną. W przedmiotowym czasie policja nie wiedziała o tym fakcie. Do wniosku o wydanie broni palnej sprawca dołączył potwierdzenie opłacenia „składki członkowskiej” w wysokości 10 euro na rzecz lokalnego klubu strzeleckiego, uprawniającej go do ćwiczeń na miejscowej strzelnicy. Regularna składka członkowska wynosiła 26 euro i uprawniałaby go również do udziału w zawodach, jednakże sprawca nie skorzystał z tej możliwości. Nie był zatem członkiem miejscowego klubu strzeleckiego.

9. W dniu 21 lipca 2008 r. sprawca zgłosił się do psychologa w miejscowym ośrodku zdrowia w związku z napadami paniki i agresji. Począwszy od dnia 11 sierpnia 2008 r. odwiedzał pielęgniarkę specjalizującą się w leczeniu depresji mniej więcej raz w tygodniu, w sumie pięć razy, przy czym ostatnia wizyta odbyła się w dniu 9 września 2008 r. W dniu 13 sierpnia 2008 r. przepisano mu leki przeznaczone do leczenia ciężkiej depresji i napadów paniki. Policja nie posiadała tych informacji przed strzelaniną.

10. W dniu 7 sierpnia 2008 r. nadkomisarz przeprowadził rozmowę ze sprawcą i zezwolił na nabycie przez niego broni. W dniu 12 sierpnia 2008 r. sprawca zakupił broń w innej części kraju. W dniu 2 września 2008 r. funkcjonariusz policji wydał sprawcy pozwolenie na broń na miejscowym posterunku policji.

11. W nocy z 17 na 18 września 2008 r. doszło do próby zniszczenia skrzynki pocztowej nauczyciela lokalnej szkoły. Nie znaleziono dowodów łączących sprawcę z tym wydarzeniem.

12. Wczesnym rankiem w piątek 19 września 2008 r. sprzątaczką z miejscowego liceum, które znajduje się w odległości około kilometra od szkoły zawodowej, do której uczęszcza sprawca, zauważyła w pobliżu liceum zapalony znicz. Opowiedziała o tym dwóm innym osobom, z których jedna kilka godzin później znalazła w internecie trzy nagrania

wideo, na których widać, jak sprawca strzelał z broni na strzelnicy. Później okazało się, że filmował go kolega, który również trenował strzelectwo. Wśród zamieszczonych materiałów znajdowały się także zdjęcia przedstawiające sprawcę z pistoletem w ręce, a także teksty w języku angielskim o wojnie i umieraniu. Informacje te zostały przekazane policji jeszcze tego samego dnia. Tego samego dnia inny zaniepokojony obywatel również powiadomił lokalną policję w sąsiednim mieście o wpisach tego samego sprawcy w internecie, jednak informacja ta nigdy nie dotarła do policjantów prowadzących niniejszą sprawę.

13. Po otrzymaniu powyższych informacji kilku policjantów obejrzało nagrania wideo. Ustalili, że filmy zostały zamieszczone pod pseudonimem, którym posługiwał się sprawca. Posty te zawierały niewiele treści w formie tekstu i nie odnosiły się do strzelanin w szkole. Ten sam pseudonim używany był również w serwisie społecznościowym (IRC-Galleria) przez członka społeczności o nazwie „Godzina Zero: Masakra w Columbine High”. Ponadto w dniu 18 sierpnia 2008 r. sprawca skomentował ten film jako „rozrywkę w najlepszym wydaniu”. Na podstawie tych materiałów kilku policjantów zaczęło podejrzewać, że sprawca może dokonać zabójstwa w szkole, ponieważ swoim sposobem ubierania się i gestykulacji zdawał się naśladować sprawcę poprzedniego zabójstwa w szkole, do którego doszło w Finlandii niecały rok wcześniej. Z uwagi na fakt, że nadkomisarz nie pełnił w tym dniu służby, policjanci skontaktowali się z jego zastępcą i poprosili o pozwolenie na tymczasowe zajęcie broni sprawcy. Zgodę wydano o godz. 15.40. Gdy policjanci około 10 minut później udali się, aby wykonać to zadanie, nie zastali już sprawcy w jego domu ani w szkole, ponieważ wyjechał na weekend do rodzinnej miejscowości.

14. W sobotę 20 września 2008 r. nadkomisarz dowiedział się o wydarzeniach z poprzedniego dnia podczas spotkania towarzyskiego, w którym uczestniczył on sam i niektórzy policjanci.

15. W poniedziałek 22 września 2008 r. nadkomisarz został poinformowany bardziej szczegółowo o poczynionych obserwacjach, a następnie sam obejrzał nagrania wideo i zapoznał się z wypowiedziami w języku angielskim. Wydaje się, że wiedział on również o nawiązaniu do masakry w Columbine High School. Tego samego dnia po południu nadkomisarz wezwał sprawcę na rozmowę, która trwała około kwadransa. Sprawca wyjaśnił nadkomisarzowi, między innymi, że tekst w języku angielskim pochodzi z piosenki pewnego zespołu. Udzielono mu ustnego upomnienia. Po rozmowie nadkomisarz stwierdził, że „w niniejszej sprawie nie wystąpiły okoliczności, na podstawie których należałoby na tym etapie odebrać [sprawcy] broń i pozwolenie na broń”. Po podjęciu tej decyzji o godz. 15.20 funkcjonariusze przestali mu trzy kolejne strony z serwisu IRC-Galleria.

16. Tego samego wieczoru i następnego dnia rano sprawca zakupił przedmioty, które zostały użyte do dokonania zabójstwa. Kilka godzin przed popełnieniem tego czynu nagrał również filmy wideo wskazujące na zamiar dokonania zabójstwa. Filmy te nakręcił samodzielnie. Według komisji śledczej materiał ten został później odnaleziony w usuniętych plikach z aparatu fotograficznego i prawdopodobnie nie był nigdzie publikowany ani prezentowany.

17. We wtorek 23 września 2008 r. o godz. 10.42 doszło do zabójstwa w szkole.

18. W toku śledztwa ustalono, że w sierpniu 2006 r. sprawca został zwolniony ze służby wojskowej z uwagi na problemy ze zdrowiem psychicznym. Ustalono również, że sprawca już w 2002 r. planował przeprowadzenie strzelaniny w szkole, o czym wiedzę pozyskał lokalny oddział policji w innej części kraju. Z materiałów zgromadzonych w toku postępowania przygotowawczego wynika, że ta informacja dotarła do funkcjonariuszy policji zajmujących się niniejszą sprawą dopiero w dniu 23 września 2008 r., tj. kilka godzin po strzelaninie w szkole. Sprawca napisał też w liście pożegnalnym, że planował dokonanie takich zabójstw od 2002 r.

B. Postępowanie karne wobec nadkomisarza, obejmujące roszczenia odszkodowawcze wobec Państwa

19. Postępowanie karne zostało wszczęte przeciwko nadkomisarzowi odpowiedzialnemu za decyzje dotyczące pozwolenia na broń użytą przez sprawcę. Dochodzenie w tej sprawie prowadziło Krajowe Biuro Śledcze (*Keskusrikosoliisi, Centralkriminalpolisen*). Postępowanie przygotowawcze przeciwko nadkomisarzowi zakończono w dniu 8 grudnia 2008 r.

20. Prokuratura wniosła oskarżenie przeciwko nadkomisarzowi w dniu 16 lutego 2009 r. Prokuratura przedstawiła mu zarzut zaniedbania obowiązku służbowego (*tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen, brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet*) ze względu na to, że w dniu 22 września 2008 r., tj. w dniu wezwania [późniejszego] sprawcy na przesłuchanie przez policję, podjął decyzję o nieodebraniu mu broni palnej. Ponadto skarżący oskarżyli go o naruszenie obowiązków służbowych (*virkavelvollisuuden rikkominen, brott mot tjänsteplikt*) w okresie od dnia 22 czerwca 2008 r. do dnia 23 września 2008 r. oraz przedstawili zarzut nieumyślnego spowodowania śmierci dziesięciu osób (*törkeä kuolemantuottamus, grovt dödsvållande*) w okresie od dnia 25 czerwca do dnia 23 września 2008 r. Skarżący przyłączyli się również do zarzutów postawionych przez prokuraturę i przedstawili roszczenia odszkodowawcze wobec państwa fińskiego.

1. Sąd Rejonowy

21. W dniu 29 stycznia 2010 r. Sąd Rejonowy w Kauhajoki (*käräjäoikeus, tingsrätten*) oddalił część zarzutów przedstawionych przez prokuraturę i skarżących oraz oddalił częściowo, bez badania co do meritum, zarzuty przedstawione przez skarżących w zakresie, w jakim dotyczyły one okresu zbyt odległego od daty strzelaniny. Roszczenia skarżących dotyczące odszkodowania również zostały odrzucone.

22. Sąd uznał, że pozwolenie na broń palną zostało wydane sprawcy zgodnie z obowiązującą w danym czasie ustawą, ponieważ spełniał on wymogi prawne niezbędne do uzyskania takiego pozwolenia. Pierwsze podejrzenia, że może dojść do strzelaniny, pojawiły się zaledwie kilka dni przed tym zdarzeniem. Wykazano, że na dzień przed strzelaniną w szkole nadkomisarz posiadał wiedzę o materiałach, które sprawca zamieścił w internecie, ale nie uznał ich za stanowiące zagrożenie. Jednak jeszcze tego samego dnia wezwał sprawcę na przesłuchanie. Ze względu na to, że rozmowa ze sprawcą nie ujawniła żadnych wyraźnych powodów do odebrania mu pozwolenia na broń palną, nadkomisarz udzielił mu jedynie ustnego ostrzeżenia. Sąd uznał, że nadkomisarz był w posiadaniu wszystkich istotnych materiałów i omówił sytuację ze współpracownikami. Przesłuchał sprawcę osobiście i nie stwierdził w jego zachowaniu niczego nadzwyczajnego. Decyzja ta leżała w granicach jego swobody decyzyjnej i nie było dowodów na jakiegokolwiek zaniedbanie. Nie naruszył więc swoich obowiązków służbowych.

2. Sąd Apelacyjny

23. Pismem z dnia 30 kwietnia 2010 r. skarżący odwołali się od wyroku Sądu Rejonowego do Sądu Apelacyjnego w Vaasa (*hovioikeus, hovrätten*), wnosząc o jego uchylenie i wydanie wyroku skazującego wobec nadkomisarza. Prokuratura również wniosła apelację.

24. W dniu 19 stycznia 2011 r. Sąd Apelacyjny w Vaasa podjął decyzję o charakterze proceduralnym dotyczącą legitymacji procesowej skarżących w odniesieniu do zarzutów zaniedbania obowiązków służbowych i naruszenia obowiązków służbowych. Sąd Apelacyjny stwierdził, że zarzuty te nie dotyczą bezpośrednio skarżących i że z tego względu nie posiadają oni legitymacji procesowej.

25. W dniu 15 kwietnia 2011 r. Sąd Apelacyjny w Vaasa wydał wyrok, w którym uznał nadkomisarza winnego zaniedbania obowiązków służbowych, ponieważ w przeddzień strzelaniny nie skonfiskował tymczasowo broni sprawcy.

26. Sąd ustalił, że pozwolenie na broń zostało wydane sprawcy zgodnie z prawem, ponieważ sprawca spełniał obowiązujące w danym czasie wymogi przyznania pozwolenia i został osobiście przesłuchany przez nadkomisarza przed jego uzyskaniem. Nadkomisarz działał zgodnie z

obowiązującą w danym czasie praktyką. Po zbadaniu wszystkich okoliczności i dowodów związanych z przyznaniem pozwolenia, Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że w tym kontekście nie doszło do zaniedbania.

27. Odnosząc się do kwestii, czy nadkomisarz miał uzasadnione podstawy, aby uznać, że sprawca korzystał z broni w sposób niewłaściwy, sąd stwierdził, że do takiego niewłaściwego użycia doszło już na kilka dni przed strzelaniną w szkole i że nadkomisarz powinien był tymczasowo zatrzymać broń sprawcy. W związku z tym sąd zauważył, że takie zajęcie jest środkiem zapobiegawczym o niskim stopniu dolegliwości i że nie jest ono uzależnione od jakiegokolwiek niezgodnego z prawem zachowania ani od podejrzenia, że takie zachowanie może mieć miejsce; wystarczy obecność broni w czasie, gdy jej posiadacz zachowywał się w sposób budzący zaniepokojenie.

28. Sąd odnotował, że w materiałach zamieszczonych w internecie sprawca pozował z bronią i oddawał strzały na strzelnicy. Faktu tego nie można samego w sobie uznać za niewłaściwe użycie broni palnej. W osobnym wpisie przytoczył on tekst piosenki o wojnie, umierających dzieciach i płaczących matkach. Ponadto profil sprawcy na portalu IRC-Galleria zawierał zdjęcia i komentarze, które skłoniły sąd do uznania, że wpisy internetowe sprawcy, traktowane jako całość, stanowiły zachowanie budzące zaniepokojenie, które uzasadniało tymczasowe zatrzymanie broni. Sąd uznał zatem, że w tych okolicznościach decyzja nadkomisarza o zaniechaniu zatrzymania broni nie leżała w granicach jego swobody decyzyjnej i że dopuścił się on zaniedbania obowiązków służbowych.

29. Odnośnie do zarzutów nieumyślnego spowodowania śmierci, sąd uznał, że nadkomisarz nie miał jakichkolwiek konkretnych podstaw, by podejrzewać, że sprawca dopuścił się ataku. Sąd zauważył, że podlegli mu policjanci – na podstawie materiału dowodowego zebranego przed rozmową przeprowadzoną przez ich przełożonego – wyrazili różniące się poglądy na temat zagrożenia stwarzanego przez sprawcę. Sąd uznał za prawdopodobne, że na ich percepcję, odzwierciedloną w zeznaniach, mógł częściowo wpłynąć szok wywołany późniejszymi wydarzeniami, co wzmocniło poczucie zagrożenia. Na podstawie dowodów sąd uznał, że ani okoliczności związane z wcześniejszym zachowaniem sprawcy, ani jego zachowanie w kontekście rozmowy nie dawały nadkomisarzowi uzasadnionych podstaw, by podejrzewać, że sprawca może dokonać strzelaniny w szkole. W rzeczywistości możliwe było, że dopiero po rozmowie i ustnym ostrzeżeniu sprawca zdecydował się na popełnienie takiego czynu. Hipotezę tę potwierdzał fakt, że w obszernym materiale dowodowym przedstawionym w sprawie nic nie wskazywało na to, że sprawca miał zamiar dokonać takiego ataku oraz że dopiero po spotkaniu z nadkomisarzem i na krótko przed atakiem zamieścił w internecie materiały wskazujące na zamiar jego przeprowadzenia.

30. Sąd uznał zatem, że podejmując decyzję, by nie zajmować broni sprawcy, nadkomisarz nie miał jakichkolwiek uzasadnionych powodów, aby podejrzewać, że dopuści się on strzelaniny w szkole. Ryzyko, jakie podjął, oraz zaniedbanie, jakiego dopuścił się, podejmując decyzję o niezajęciu broni, nie miały związku przyczynowego z czynami przestępczymi popełnionymi później przez sprawcę. Tym samym nadkomisarz nie ponosił odpowiedzialności za zabójstwa na skutek swojego zaniedbania.

31. Przy wymierzaniu kary sąd wziął pod uwagę szkodę wyrządzoną nadkomisarzowi przez niezwykle szeroki rozgłos medialny incydentu, spowodowany głównie działaniami sprawcy, i uznał, że rozgłos ten był nieproporcjonalny w stosunku do zaniedbania nadkomisarza. Dlatego też udzielono mu upomnienia.

32. Sąd Apelacyjny rozpoznał również roszczenia odszkodowawcze skarżących wobec państwa. Uwzględniając wnioski, do których doszedł w związku z zarzutami karnymi wobec nadkomisarza, sąd stwierdził, że ponieważ przypisywane mu zaniedbania nie były przyczynowo związane z czynami przestępczymi popełnionymi przez sprawcę, zaniedbania te nie pociągały za sobą odpowiedzialności państwa wobec skarżących. Sąd rozpoznał następnie kwestię odpowiedzialności państwa na podstawie skumulowanego zaniedbania ze strony władz. W tym kontekście sąd rozważył, między innymi, znaczenie twierdzeń skarżących, według których sprawca już w 2002 r., wspólnie z innym uczniem, planował przeprowadzenie strzelaniny w szkole, do której uczęszczał wcześniej w innej części kraju. Sąd stwierdził, że nie przedstawiono żadnych dowodów dotyczących czasu, okoliczności, treści lub powagi domniemanej groźby, ani też reakcji władz wobec sprawcy. Sąd uznał zatem, że Państwo nie ponosi odpowiedzialności na podstawie zaniedbania ze strony władz.

33. Sąd Apelacyjny zbadał ponadto, czy Państwo ponosi odpowiedzialność na podstawie naruszenia art. 2 Konwencji. Po analizie orzecznictwa Trybunału w sprawie *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 28 października 1998 r., *Sprawozdania z Wyroków i Decyzji* 1998-VIII, a następnie w sprawach takich jak *Mastromatteo przeciwko Włochom* [WI], nr 37703/97, ETPCz 2002-VIII; *Kontrová przeciwko Słowacji*, nr 7510/04, 31 maja 2007 r.; oraz *Güngör przeciwko Turcji*, nr 28290/95, 22 marca 2005 r., sąd uznał, że okoliczności sprawy nie dawały podstaw do uznania odpowiedzialności państwa w tym względzie.

3. Sąd Najwyższy

34. Pismem z dnia 13 czerwca 2011 r. skarżący wniesli apelację do Sądu Najwyższego (*korkein oikeus, högsta domstolen*), ponawiając zarzuty przedstawione uprzednio przed Sądem Apelacyjnym.

35. W dniu 30 marca 2012 r. Sąd Najwyższy odrzucił apelację skarżących.

C. Postępowanie nadzwyczajne

36. Pismem z dnia 1 czerwca 2012 r. skarżący wnieśli do Sądu Najwyższego o rewizję nadzwyczajną, podnosząc zarzut dotyczący stronniczości jednego z sędziów Sądu Najwyższego, ponieważ w czasie, gdy w sprawie przedstawiono zarzuty, był on zatrudniony w Biurze Prokuratora Generalnego (*valtakunnansyyttäjänvirasto, riksåklagarämbetet*).

37. W dniu 25 kwietnia 2014 r. Sąd Najwyższy odrzucił wniosek skarżących. Stwierdził, że nie można wykazać, iż wspomniany sędzia był zaangażowany w sprawę w momencie wniesienia oskarżenia. Nie posiadał on nawet jakichkolwiek kompetencji umożliwiających mu wywieranie wpływu na decyzję prokuratury. Sam fakt, że pracował on w Biurze Prokuratora Generalnego w czasie, gdy wniesiono oskarżenie, nie dawał podstaw do zakwestionowania jego bezstronności i niezawisłości jako sędziego. Nie było też jakichkolwiek innych powodów, by wątpić w jego bezstronność.

D. Komisja śledcza

38. W listopadzie 2008 r. Rząd powołał komisję śledczą do zbadania sprawy zabójstw w szkole w Kauhajoki (*Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta, Kommissionen för undersökning av skolmorden i Kauhajoki*). W dniu 17 lutego 2010 r. komisja wydała dziewięć zaleceń dotyczących m.in. dostępu do broni palnej, usług w zakresie zdrowia psychicznego dla młodzieży, kompleksowego planowania bezpieczeństwa w placówkach edukacyjnych, współpracy między organami władz w celu zapobiegania podobnym incydentom oraz koordynacji pomocy psychospołecznej. Według komisji próby określenia potencjalnych zamiarów popełnienia przestępstwa w wywiadzie przeprowadzonym przez policję lub lekarza okazały się zawodne, o czym świadczy fakt, że w przypadku zabójstw w szkołach sprawcy potrafili zachowywać się bardzo dyskretnie, gdy zachodziła taka potrzeba. Podobnie nie można uznać na podstawie diagnozy stanu zdrowia psychicznego, że dana osoba może lub nie może posiadać broni palnej.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

A. Ustawa o broni palnej

39. Artykuł 18 ustawy o broni palnej (*ampuma-aselaki, skjutvapenlagen*, ustawa nr 1/1998) stanowi:

„[o] ile przepisy niniejszej ustawy nie stanowią inaczej, następujące czynności wymagają zezwolenia:

WYROK w sprawie KOTILAINEN I INNI przeciwko FINLANDII

1) przekazywanie i przywóz do Finlandii, przekazywanie i wywóz z Finlandii, tranzyt w celach handlowych, jak również handel, nabywanie, posiadanie i wytwarzanie broni palnej, komponentów broni palnej, nabojów i szczególnie niebezpiecznych pocisków;

2) naprawa i przeróbki broni palnej i jej komponentów;

Licencja lub pozwolenie na działalność, o której mowa w ust. 1, może zostać udzielona, jeżeli istnieje uzasadniona przyczyna jej udzielenia oraz jeżeli nie ma podstaw do podejrzeń, że licencja lub pozwolenie lub przedmioty nabyte lub posiadane na ich podstawie zostaną wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem.”

40. Artykuł 45 tej samej ustawy, w odpowiednim czasie, stanowił:

„Pozwolenie na nabycie broni palnej może zostać wydane osobie, która ukończyła osiemnaście lat i którą ze względu na stan zdrowia i zachowanie uważa się za odpowiednią do posiadania broni palnej i jej komponentów. Pod warunkiem uzyskania zgody rodziców lub opiekunów prawnych, pozwolenie może zostać wydane również w celu strzelania do zwierząt zgodnie z prawem łowieckim lub strzelania do celu lub ćwiczeń strzeleckich osobie, która ukończyła lat piętnaście lat, lecz nie ukończyła jeszcze osiemnastego roku życia, i która poza tym spełnia wymagania stawiane osobom ubiegającym się o pozwolenie na nabycie broni palnej.

Przy ubieganiu się o pozwolenie:

1) w celu strzelania do zwierząt zgodnie z prawem łowieckim lub strzelania do celu lub ćwiczeń strzeleckich, wnioskodawca przedstawia wiarygodne potwierdzenie takiego hobby;

(...)”

41. Zgodnie z art. 92 ust. 1 tej samej ustawy, jeśli istnieją uzasadnione podstawy, by podejrzewać, że broń palna, komponenty broni palnej, naboje lub szczególnie niebezpieczne pociski są wykorzystywane niezgodnie z przeznaczeniem, lub jeśli wszczęto procedurę unieważnienia związanego z nimi pozwolenia, policja niezwłocznie podejmuje decyzję o tymczasowym zajęciu tych przedmiotów.

B. Ustawa o policji

42. Zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o policji (*poliisilaki, polislagen*, ustawa nr 493/1995), w brzmieniu obowiązującym w danym czasie,

„[p]rzy ocenie dalszej ważności prawa jazdy, pozwolenia na broń palną lub innego tego rodzaju pozwolenia policja ma prawo, na uzasadniony wniosek, uzyskać informacje o stanie zdrowia posiadacza prawa jazdy, zażywaniu środków odurzających lub agresywnym zachowaniu, niezależnie od obowiązku zachowania tajemnicy, jeżeli istnieją powody, by podejrzewać, że posiadacz prawa jazdy nie spełnia już warunków wymaganych do uzyskania pozwolenia.”

Podobny zapis znajduje się w rozdziale 4, art. 2, ust. 2 obecnie obowiązującej ustawy o policji (*poliisilaki, polislagen*, ustawa nr 872/2011), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2014 r.

C. Kodeks karny

43. Rozdział 40, art. 10 Kodeksu karnego (*rikoslaki, strafflagen*, ustawa nr 39/1889, zmienionej ustawą nr 604/2002) stanowi:

„[J]eżeli funkcjonariusz publiczny, pełniąc obowiązki służbowe, wskutek nieostrożności w sposób inny niż określony w art. 5 pkt 2 narusza obowiązki służbowy wynikający z przepisów lub zarządzeń obowiązujących przy wykonywaniu funkcji służbowych, a czyn ten oceniany całościowo, z uwzględnieniem jego szkodliwych i uciążliwych skutków oraz innych okoliczności z nim związanych, nie jest nieistotny, za nieumyślne naruszenie obowiązku służbowego skazuje się go na karę upomnienia lub grzywny.”

D. Zmiany legislacyjne wprowadzone po zdarzeniu

44. Artykuł 45 ustawy o broni palnej został zmieniony na mocy ustawy nr 124/2011, która weszła w życie z dniem 13 czerwca 2011 r. Zmieniony artykuł 45 brzmi następująco:

„Pozwolenie na nabycie broni palnej może zostać wydane osobie, która ukończyła osiemnaście lat i którą ze względu na stan zdrowia i zachowanie uważa się za odpowiednią do posiadania broni palnej i jej komponentów. Organy wydające pozwolenia mają prawo poddać wnioskodawcę badaniom lekarskim, jeśli na podstawie otrzymanych informacji lub przeprowadzonego wywiadu mają powody podejrzewać, że wnioskodawca z powodów osobistych nie jest zdolny do posiadania broni palnej. Organy wydające pozwolenia mają prawo, niezależnie od obowiązku zachowania tajemnicy, uzyskać takie informacje o stanie zdrowia wnioskodawcy, które są niezbędne dla organów podczas oceny zdolności wnioskodawcy do posiadania broni palnej. Poborowy składa wyjaśnienia dotyczące odbytej służby wojskowej lub zastępczej służby wojskowej. Jeżeli służba nie została jeszcze zakończona, poborowy przedstawia rozkaz rozpoczęcia służby lub decyzję o zwolnieniu ze służby, odroczeniu służby lub uzasadnioną decyzję o zwolnieniu ze służby. Pozwolenie na nabycie pistoletu, pistoletu małokalibrowego, rewolweru, rewolweru małokalibrowego lub ich komponentów może być wydane wyłącznie osobie, która ukończyła dwadzieścia lat. Pozwolenie na nabycie broni palnej używanej w sportach strzeleckich i strzelectwie hobbystycznym oraz wymienionej w rozdziale 6 ust. 2 pkt 4-7 może zostać wydane osobie fizycznej tylko wtedy, gdy przedstawi ona zaświadczenie o tym hobby, wydane przez licencjonowanego instruktora strzelectwa zrzeszonego w stowarzyszeniu, o którym mowa w rozdziale 4 ustawy o stowarzyszeniach (ustawa nr 503/1989) oraz pod warunkiem, że dana osoba uprawia hobby od co najmniej dwóch lat. Okres dwóch lat może obejmować okres odpowiadający połowie okresu odbytej przez poborowego służby wojskowej lub połowie okresu odbytej przez kobietę ochotniczej służby wojskowej. Pozwolenie na nabycie broni palnej używanej w sportach strzeleckich i strzelectwie hobbystycznym oraz wymienionej w rozdziale 6 ust. 2 pkt 4-7 może również zostać wydane, jeśli wnioskodawca przedstawi wiarygodne wyjaśnienia dotyczące swojego hobby, a także zaświadczenie wydane przez władze państwowe jako pracodawcę, potwierdzające, że wnioskodawca w ramach swoich obowiązków służbowych posiada broń palną wymienioną w rozdziale 6 ust. 2 pkt 4-7.

Przy ubieganiu się o pozwolenie:

(...)

2) w celu korzystania z broni w sportach strzeleckich i strzelectwie hobbystycznym, wnioskodawca przedstawi wiarygodne wyjaśnienia dotyczące swojego hobby;

(...)”

45. Zgodnie z art. 97a ustawy o poborze (*asevelvollisuuslaki, värnpliktslagen*, ustawa nr 1438/2007, zmieniona ustawą nr 127/2011), niezależnie od obowiązku zachowania poufności, możliwe jest udzielenie niezbędnych informacji na temat służby wojskowej lub zdolności do takiej służby z bazy danych o poborowych w odniesieniu do osób ubiegających się o pozwolenie na broń palną lub posiadających takie pozwolenie na mocy ustawy o broni palnej (ustawa nr 1/1998) w celu oceny ich osobistej zdolności do posiadania pozwolenia na broń palną. Przepis ten wszedł w życie w dniu 13 czerwca 2011 r.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 2 KONWENCJI

46. Skarżący podnieśli zarzut naruszenia art. 2 Konwencji ze względu na brak jakichkolwiek działań ze strony policji w celu zapobieżenia strzelaninie w szkole.

47. Przepis art. 2 Konwencji stanowi, co następuje:

„1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę.

2. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnego koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem;
- c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.”

48. Rząd nie zgodził się z tym zarzutem.

A. Dopuszczalność skargi

49. Rząd twierdził, że skarżących nie można uznać za bezpośrednie ofiary jakiegokolwiek naruszenia Konwencji. Prokuratura postawiła nadkomisarzowi zarzut niedopełnienia obowiązków służbowych z tego względu, że w dniu 22 września 2008 r. nie skonfiskował broni palnej sprawcy. Skarżący wnieśli własne oskarżenia dotyczące naruszenia obowiązków służbowych w okresie od dnia 22 czerwca do dnia 23 września 2008 r. oraz wystąpili w charakterze oskarżycieli posiłkowych w odniesieniu do zarzutów podniesionych przez prokuraturę. Wnieśli ponadto

przeciwko nadkomisarzowi oskarżenie dotyczące nieumyślnego spowodowania śmierci dziesięciu osób na skutek rażącego niedbalstwa w okresie od dnia 25 czerwca do dnia 23 września 2008 r. W swoim ostatecznym wyroku Sąd Apelacyjny uznał, że skarżący nie posiadali legitymacji procesowej w odniesieniu do zarzutów zaniedbania obowiązków służbowych i naruszenia obowiązków służbowych. Skarżący nie mogli zatem zostać uznani w tym zakresie za ofiary w niniejszej sprawie, a ich skargę należy odrzucić jako niezgodną *ratione personae* z postanowieniami Konwencji i uznać za niedopuszczalną na mocy art. 35 ust. 3 a) i 4 Konwencji.

50. Skarżący uznali argumenty Rządu dotyczące niedopuszczalności ich skargi za całkowicie bezzasadne. W okolicznościach takich jak w niniejszej sprawie skarżący powinni mieć prawo do złożenia skargi na zaniechanie przez Państwo zastosowania środków ochrony prawa do życia, które doprowadziło do śmierci ich bliskich krewnych. Jak Trybunał stwierdzał we wcześniejszym orzecznictwie, najbliżsi krewni powinni mieć możliwość samodzielnego wnoszenia skarg w sprawach dotyczących art. 2 ze względu na charakter naruszenia. Wszyscy skarżący są rodzicami, małżonkami lub dziećmi osób, które zginęły w strzelaninie. Chociaż Sąd Apelacyjny stwierdził brak legitymacji procesowej skarżących, twierdzenie, że decyzja ta miała znaczenie w odniesieniu do ich statusu ofiary przed Trybunałem, jest błędne. Status pokrzywdzonego należy ustalać wyłącznie na podstawie Konwencji i orzecznictwa Trybunału. W niniejszej sprawie państwo fińskie w żaden sposób nie stwierdziło jakiegokolwiek naruszenia, ani nie przyznało skarżącym jakiegokolwiek odszkodowania. Skarżących należy zatem uznać za ofiary w rozumieniu art. 34 Konwencji.

51. Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Trybunału pojęcie „ofiary” należy interpretować w sposób autonomiczny i niezależny od pojęć krajowych, takich jak te dotyczące interesu lub zdolności do działania (zob. *Gorraiz Lizarraga i Inni przeciwko Hiszpanii*, nr 62543/00, § 35, ETPCz 2004-III). W utrwalonym orzecznictwie Trybunału przyjmuje się również, że w sprawach dotyczących art. 2 bliscy członkowie rodziny zmarłego mogą zasadnie twierdzić, że są ofiarami zarzucanego naruszenia tego artykułu. Ponadto krajowe orzeczenie bądź środek korzystny dla skarżącego w zasadzie nie jest wystarczający, aby pozbawić go statusu „ofiary”, dopóki organy krajowe – formalnie bądź faktycznie – nie uznają naruszenia Konwencji i nie przyznają mu za nie odszkodowania (zob. podstawowe zasady *Scordino przeciwko Włochom (nr 1)* [WI], nr 36813/97, §§ 178-213, ETPCz 2006-V, oraz *Nikolowa i Wieliczkowa przeciwko Bułgarii*, nr 7888/03, § 49, 20 grudnia 2007 r., a także orzecznictwo tamże cytowane). Trybunał zasadniczo uznawał, że zależy to od wszystkich okoliczności sprawy, ze szczególnym uwzględnieniem charakteru prawa, którego naruszenie zostało podniesione (zob. *Gäffen przeciwko Niemcom* [WI], nr 22978/05, § 116, ETPCz 2010), uzasadnienia decyzji (zob. *M.A. przeciwko*

Zjednoczonemu Królestwu (dec.), nr 35242/04, ETPCz 2005, oraz na zasadzie przeciwności *Jensen przeciwko Danii* (dec.), nr 48470/99, ETPCz 2001-X) oraz utrzymywanie się niekorzystnych konsekwencji dla danej osoby po wydaniu tej decyzji (zob. *Freimanis i Līdums przeciwko Łotwie*, nr 73443/01 i 74860/01, § 68, 9 lutego 2006 r.). Pomocniczy charakter mechanizmu ochronnego Konwencji uniemożliwia rozpoznanie skargi wyłącznie wówczas, gdy warunki te są spełnione (zob. *Cocchiarella przeciwko Włochom* [WI], nr 64886/01, § 71, ETPCz 2006-V, oraz *Cataldo przeciwko Włochom* (dec.), nr 45656/99, 3 czerwca 2004 r.). Zadaniem Trybunału jest zatem weryfikacja, *ex post facto*, czy zadośćuczynienie przyznane w kraju przez sądy krajowe było odpowiednie i wystarczające, mając na uwadze słuszne zadośćuczynienie przewidziane w art. 41 Konwencji (zob. między innymi *Normann przeciwko Danii* (dec.), nr 44704/98, 14 czerwca 2001 r.; *Jensen i Rasmussen przeciwko Danii* (dec.), nr 52620/99, 20 marca 2003 r.; oraz *Nardone przeciwko Włochom* (dec.), nr 34368/02, 25 listopada 2004 r.).

52. W niniejszej sprawie Trybunał zauważa, że wszyscy skarżący są bliskimi członkami rodzin osób, które zginęły w strzelaninie w szkole. Należy je zatem uznać za pośrednie ofiary ataku. Dodatkowo, wyroki krajowe nie były dla nich korzystne, władze krajowe nie uznały, ani formalnie ani faktycznie, naruszenia Konwencji, nie przyznano im też żadnego zadośćuczynienia. Z uwagi na te okoliczności skarżący nie utracili statusu pokrzywdzonych. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, iż niniejsza skarga nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu art. 35 ust. 3 a) Konwencji. W dalszej kolejności uważa, że nie jest również niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Oświadczenia stron

(a) Skarżący

53. Skarżący są zdania, że władze fińskie, zanim doszło do strzelaniny w dniu 23 września 2008 r., wiedziały o kilku okolicznościach, które łącznie stanowiły poważne i konkretne zagrożenie poważnymi aktami przemocy. Najważniejsze elementy zagrożenia, o których władze wiedziały lub powinny były wiedzieć przed strzelaniną w szkole, były następujące: w dniu 18 września 2008 r. zaniepokojony obywatel poinformował policję o materiałach, które sprawca zamieścił w internecie, wskazując na ich podobieństwo do wcześniejszych wpisów sprawcy innej strzelaniny w szkole. Z materiałów jasno wynikało, że sprawca podziwiał masowe zabójstwa i że masakry szkolne stanowiły dla niego „rozrywkę w najlepszym wydaniu”. Policja już w 2002 r. dysponowała wiedzą, że

sprawca planował przeprowadzenie podobnej strzelaniny w poprzedniej szkole, do której uczęszczał. Policja wiedziała również, lub powinna była wiedzieć, że przy ubieganiu się o pozwolenie na broń palną sprawca skłamał, twierdząc, że strzelanie jest jego hobby, podczas gdy na jednym z jego profili społecznościowych opublikowano zupełnie inne informacje. Rodzaj nabytej broni palnej nie był nawet odpowiedni do celów, które sprawca zgłosił policji. Policja powinna była się dowiedzieć, najpóźniej kilka dni przed zdarzeniem, po sprawdzeniu profilu internetowego sprawcy, że inaczej niż twierdził sprawca, nie nabył on broni palnej w celach rekreacyjnych. Powinno to było wzbudzić u władz poważne podejrzenia, że istnieje ryzyko niewłaściwego użycia broni palnej.

54. Skarżący twierdzili, że policja wiedziała również o filmach i zdjęciach zamieszczonych w internecie przed atakiem, przedstawiających sprawcę pozującego z bronią i oddającego strzały. Na nagraniach wyraźnie widać lekkomyślne obchodzenie się z bronią palną oraz przypadkowe i stwarzające zagrożenie strzały z pistoletu. Policja wiedziała także, lub powinna była wiedzieć, o istnieniu zjawiska naśladownictwa wśród osób, które podziwiają strzelaniny w szkołach, oraz o tym, że osoby te starają się jak najwierniej odwzorowywać działania swoich idoli. Zauważono niezwykle podobieństwa do strzelaniny w szkole, która miała miejsce niecały rok wcześniej, na co zwróciło uwagę kilku policjantów. Uznali oni oskarżonego za potencjalnego sprawcę strzelaniny w szkole. Władze dysponowały więc wystarczającymi informacjami, aby rozpoznać potencjalne zagrożenie strzelaniną w szkole, ale wszelkie próby skonfiskowania broni sprawcy przez policjantów zostały udaremnione, gdy ich przełożony podjął świadomą decyzję o umożliwieniu sprawcy zachowania broni palnej.

55. Skarżący stwierdzili ponadto, że władze państwowe wiedziały również o wyraźnym czynniku ryzyka związanym ze stanem zdrowia psychicznego sprawcy, który sprawiał, że nie kwalifikował się on do posiadania broni palnej. W lipcu 2008 r. sprawca odbył wizytę u psychologa w związku z agresywnym zachowaniem, a od sierpnia 2008 r. mniej więcej raz w tygodniu odwiedzał pielęgniarkę specjalizującą się w leczeniu depresji. Przepisywano mu również leki na ciężką depresję i zespół lęku napadowego. Ponadto kilka lat wcześniej sprawca dokonał samookaleczenia, o czym władze również wiedziały. Policja byłaby w stanie uzyskać wszystkie informacje dotyczące stanu zdrowia psychicznego sprawcy, gdyby w niniejszej sprawie zdecydowała się – zanim doszło do strzelaniny w szkole – podjąć dalsze czynności dochodzeniowe. Policja wiedziała, a przynajmniej miała możliwość dowiedzieć się, że sprawca został zwolniony ze służby wojskowej ze względu na stan zdrowia psychicznego oraz że latem 2007 r. został uznany za winnego prowadzenia samochodu pod wpływem alkoholu.

56. Na podstawie powyższych okoliczności skarżący twierdzili, iż oczywistym jest, że policja była lub przynajmniej powinna była być świadoma rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia, jakie sprawca stanowił dla szkoły, w której doszło do ataku. Zaplanował on przeprowadzenie strzelaniny we własnej szkole i dlatego uczniowie ci powinni byli zostać uznani za „możliwe do zidentyfikowania osoby”, którym groziło, że staną się potencjalnymi celami śmiertelnego ataku. Powstał zatem pozytywny obowiązek podjęcia przez władze wystarczających i skutecznych środków operacyjnych w celu ochrony tych obywateli i społeczeństwa jako takiego. Kilku policjantów zdawało sobie sprawę z poważnego zagrożenia związanego z potencjalną strzelaniną w szkole i podjęło próbę skonfiskowania broni sprawcy przed rozpoczęciem kolejnego tygodnia zajęć w szkole. Jednak ich przełożony świadomie zdecydował, że pozwoli sprawcy zachować broń palną. Był to tak zwany decydujący moment, w którym władze nie podjęły działań zapobiegających zagrożeniu. Można było podjąć wiele konkretnych działań, z których najskuteczniejszym była konfiskata broni. Rozmowa trwała około dziesięciu minut, co zdecydowanie nie wystarczyło na dokładne zbadanie sprawy. Mogło to również skłonić sprawcę do podjęcia działań szybciej niż pierwotnie planował, ponieważ dowiedział się o zamiarze skonfiskowania mu broni przez policję.

57. Podsumowując, skarżący twierdzili, że pozwane Państwo w sposób oczywisty nie wypełniło swojego pozytywnego obowiązku wynikającego z art. 2 Konwencji.

(b) Rząd

58. Rząd argumentował, że inaczej niż w sprawie *Armani Da Silva przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI] (nr 5878/08, 30 marca 2016 r.), w niniejszej sprawie skarżący wydawali się być niezadowoleni ze skazania i wyroku nadkomisarza oraz z faktu, że ich roszczenie o odszkodowanie nie zostało uwzględnione. Jednakże sprawa została rozwiązana na szczeblu krajowym, a zważywszy na margines oceny pozostawiony państwom w tym zakresie, Trybunał nie powinien rozpoznawać skargi skarżących w charakterze czwartej instancji.

59. Rząd oświadczył, że oczywistym jest, iż art. 2 Konwencji wymaga, aby Układające się Strony posiadały skuteczne mechanizmy regulowane prawem administracyjnym i karnym, mające na celu zapobieganie nadużyciom związanym z bronią palną oraz umożliwienie ingerencji w przypadku takich nadużyć. Kodeks karny nie tylko zawierał szereg przepisów, ale także przewidywał możliwość konfiskaty broni palnej oraz cofnięcia pozwolenia na jej nabycie i posiadanie, co łącznie stanowiło taki skuteczny mechanizm. W związku z tym krajowe przepisy dotyczące broni palnej były, jako mechanizm, zgodne z art. 2.

60. Ustawa o broni palnej, obowiązująca w odpowiednim czasie, jednoznacznie zabraniała wydawania pozwolenia bez uzasadnionych powodów lub jeśli istniał powód, by podejrzewać, że pozwolenie lub przedmioty nabyte lub posiadane na jego podstawie zostaną wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem. Rozpoznając zarzuty karne wobec nadkomisarza dotyczące wydania pozwolenia na zakup broni w sierpniu 2008 r., Sąd Apelacyjny nie znalazł żadnych dowodów wskazujących na to, że nadkomisarz nie zastosował się do odpowiednich przepisów lub że doszło do jakiegokolwiek innego zaniedbania z jego strony. Tym samym decyzja o wydaniu sprawcy pozwolenia na zakup broni palnej nie była niezgodna z art. 2.

61. Sąd Apelacyjny stwierdził w swoim wyroku, że materiały zamieszczone przez sprawcę w Internecie, analizowane jako całość, stanowiły zachowanie naruszające ustawowy wymóg użycia broni palnej w odpowiedni sposób. Zachowanie to dawało nadkomisarzowi podstawy do przeprowadzenia dalszego dochodzenia, czy zachowanie sprawcy uzasadnia odebranie mu pozwolenia na posiadanie broni palnej. Sąd uznał jednak również, że nadkomisarz nie miał konkretnych podstaw, aby podejrzewać, że zachowanie sprawcy może oznaczać coś więcej niż wzbudzanie strachu i niepokoju. Według sądu nadkomisarz nie brał pod uwagę możliwości, że sprawca dopuści się strzelaniny w szkole. Rząd podkreślił, że przed strzelaniną sprawca nie wykazywał szczególnego zainteresowania ofiarami. Nawet jeżeli fakt, iż nadkomisarz nie zatrzymał broni palnej sprawcy, oznacza, iż naruszył on swoje obowiązki, sytuacji te nie można porównywać z sytuacją, o której mowa w wyroku w sprawie *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (28 października 1998 r., § 116, Sprawozdania z Wyroków i Decyzji 1998-VIII). Z tego względu decyzja nadkomisarza, by nie dokonać konfiskaty broni palnej, nie stanowiła naruszenia art. 2.

62. Rząd przyznał, że w listopadzie 2008 r. powołał komisję śledczą do zbadania sprawy strzelaniny w szkole. W dniu 17 lutego 2010 r. komisja stwierdziła, że próby określenia potencjalnych zamiarów popełnienia przestępstwa w wywiadzie przeprowadzonym przez policję lub lekarza okazały się zawodne, o czym świadczy fakt, że w przypadku zabójstw w szkołach sprawcy potrafili zachowywać się bardzo zwyczajnie, gdy zachodziła taka potrzeba. Ponadto nie można było określać na podstawie diagnozy stanu zdrowia psychicznego, czy dana osoba może lub nie może posiadać broni palnej.

63. Jednocześnie krajowy organ ds. nadzoru nad służbą zdrowia przedstawił własne sprawozdanie na temat adekwatności usług zdrowotnych świadczonych na rzecz sprawcy w omawianej sprawie. Ze sprawozdania tego wynika, że personel prowadzący leczenie sprawcy nie mógł przewidzieć strzelaniny w szkole i nie miał podstaw do uznania, że sprawca stanowił bezpośrednie zagrożenie dla siebie lub innych. Przepisane mu

lekarstwa były odpowiednie, ale istnieje możliwość, że w ostatnich dniach życia sprawca ich nie przyjmował. Sprawca nie informował również pracowników ośrodka zdrowia o swoim zainteresowaniu bronią palną. Krajowe organy nadzoru stwierdziły, że przedmiotowe placówki służby zdrowia podjęły wszelkie zwyczajowe działania w ramach swoich kompetencji. Zdaniem Rządu działania organów służby zdrowia również były zgodne z art. 2.

64. Podsumowując, Rząd stwierdził, że nie doszło do naruszenia art. 2 Konwencji.

2. Ocena Trybunału

(a) Aspekt materialny artykułu 2 Konwencji

(i) Zasady ogólne

65. Trybunał przypomina, że artykuł 2 Konwencji, chroniący prawo do życia, jest jednym z najbardziej fundamentalnych postanowień Konwencji. Wraz z artykułem 3 stanowi on jedną z najważniejszych wartości społeczeństw demokratycznych tworzących Radę Europy. Przedmiot i cel Konwencji jako instrumentu ochrony poszczególnych istot ludzkich wymaga również, aby art. 2 był interpretowany i stosowany w taki sposób, by gwarancje, które oferuje, były praktyczne i skuteczne (zob. między innymi *Anguelowa przeciwko Bułgarii*, nr 38361/97, § 109, ETPCz 2002-IV).

66. Trybunał przypomina, że pierwsze zdanie art. 2 ust. 1 zobowiązuje Państwo nie tylko do powstrzymania się od umyślnego i bezprawnego odbierania życia, ale również do podjęcia odpowiednich kroków w celu ochrony życia osób znajdujących się pod jego jurysdykcją (zob. *L.C.B. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 9 czerwca 1998 r., § 36, *Sprawozdania* 1998-III; *Osman*, cyt. powyżej, § 115; oraz *Paul i Audrey Edwards przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 46477/99, § 71, ETPCz 2002-II). Istnienie takiego pozytywnego obowiązku stwierdzano w wielu różnych kontekstach. Przykładowo, Trybunał orzekł, że pozytywny obowiązek Państwa wynikający z art. 2 dotyczy kontrolowania działań niebezpiecznych (zob. *Öneryildiz przeciwko Turcji* [WI], nr 48939/99, § 71, ETPCz 2004-XII), jak również w kontekście bezpieczeństwa drogowego (zob. *Nicolae Virgiliu Tănase przeciwko Rumunii* [WI], nr 41720/13, § 135, 25 lipca 2019 r.). Takie obowiązki władz krajowych wiążą się przede wszystkim z podstawowym obowiązkiem wprowadzenia odpowiedniego zestawu środków zapobiegawczych, mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa publicznego. Wiąże się to przede wszystkim z podstawowym obowiązkiem państwa do przyjęcia i wdrożenia ram legislacyjnych i administracyjnych, mających na celu skuteczne zapobieganie zagrożeniom dla prawa do życia (zob. *Öneryildiz*, cyt. powyżej, §§ 89-90, i *Masneva przeciwko Ukrainie*, nr 5952/07, § 64, 20

grudnia 2011 r.). W tym względzie Trybunał podkreśla, że obowiązek Państwa do stanowienia prawa należy rozumieć w szerszym sensie, który obejmuje obowiązek zapewnienia skutecznego funkcjonowania ram regulacyjnych. Obowiązki regulacyjne obejmują zatem środki niezbędne do zapewnienia wdrożenia, w tym nadzór i egzekwowanie przepisów (*Lopes de Sousa Fernandes przeciwko Portugalii* [WI], nr 56080/13, § 189, ETPCz 2017 r.). Zatem pozytywny obowiązek Państw wynikający z materialnego aspektu art. 2 obejmuje również obowiązek zapewnienia skutecznego funkcjonowania ram prawnych przyjętych w celu ochrony życia i zdrowia ludzkiego (zob. *Cavit Tınarlıoğlu przeciwko Turcji*, nr 3648/04, § 86, 2 lutego 2016 r.).

67. Trybunał stwierdzał, że powyższy pozytywny obowiązek wynikający z art. 2 musi być interpretowany jako mający zastosowanie w kontekście każdej działalności, publicznej lub niepublicznej, gdy w grę może wchodzić prawo do życia (zob. *Öneryıldız*, cyt. powyżej, § 89, oraz *Nicolae Virgiliu Tănase*, cyt. powyżej, § 135, z dalszymi odniesieniami). Zatem w kontekście działań, które mogą stanowić zagrożenie dla życia ludzkiego ze względu na ich immanentnie niebezpieczny charakter, państwa są zobowiązane do podejmowania racjonalnych środków w celu zapewnienia bezpieczeństwa jednostek zależnie od potrzeb (zob. *Cevrioğlu przeciwko Turcji*, nr 69546/12, § 57, 4 października 2016 r., z dalszymi odniesieniami). W tym względzie szczególny nacisk należy położyć na regulacje dostosowane do szczególnych cech danego rodzaju działania, zwłaszcza w odniesieniu do poziomu potencjalnego zagrożenia dla życia ludzkiego (zob. *Masneva*, cyt. powyżej, § 64). Środki regulacyjne, o których mowa, muszą obejmować udzielanie licencji, zakładanie, prowadzenie, zabezpieczenie i nadzorowanie działalności oraz muszą nakładać na wszystkich zainteresowanych obowiązek podejmowania praktycznych środków w celu zapewnienia skutecznej ochrony obywateli, których życie może być zagrożone w związku z istnieniem nieodłącznego ryzyka (zob. *Cevrioğlu*, cyt. powyżej, § 51, i *Zinatullin przeciwko Rosji*, nr 10551/10, §§ 25-27, 28 stycznia 2020 r.). Trybunał podkreślał jednakże, iż pozytywny obowiązek musi być interpretowany w taki sposób, aby nie nakładać nadmiernego obciążenia na władze, mając w szczególności na uwadze nieprzewidywalność zachowań ludzkich i wybory operacyjne, które muszą być dokonane z uwzględnieniem priorytetów i określonych środków (zob. *Öneryıldız*, cyt. powyżej, § 107, oraz *Ciechońska przeciwko Polsce*, nr 19776/04, §§ 63 i 64, 14 czerwca 2011 r.). A zatem nie każde potencjalne zagrożenie życia może pociągać za sobą wymóg wynikający z Konwencji, aby władze podejmowały środki zapobiegawcze w celu uniemożliwienia urzeczywistnienia takiego zagrożenia. Zakres obowiązków pozytywnych w danym kontekście zależy od rodzaju zagrożeń i możliwości ich ograniczenia (zob. *Cavit Tınarlıoğlu*, cyt. powyżej, § 90).

68. W tym kontekście Trybunał orzekł, że w sytuacji, gdy Układające się Państwo przyjęło ogólne ramy prawne i ustawodawstwo dostosowane do wymogów ochrony w konkretnym kontekście, kwestie takie jak błąd w ocenie ze strony jednostki lub niedbała koordynacja działań profesjonalistów, zarówno publicznych, jak i prywatnych, nie mogą być same w sobie wystarczające, aby uczynić Układające się Państwo odpowiedzialnym z perspektywy jego pozytywnego obowiązku ochrony życia, wynikającego z art. 2 Konwencji (zob. *Lopes de Sousa Fernandes przeciwko Portugalii* [WI], cyt. powyżej, § 165; *Fernandes de Oliveira przeciwko Portugalii* [WI], nr 78103/14, § 106, 31 stycznia 2019 r. i *Marius Alexandru i Marinela Ștefan przeciwko Rumunii*, nr 78643/11, § 100, 24 marca 2020 r.).

69. Istnieje ponadto dalszy materialny pozytywny obowiązek podejmowania operacyjnych środków zapobiegawczych w celu ochrony zidentyfikowanej osoby przed inną osobą (zob. *Osman*, cyt. powyżej, § 115, oraz *Nicolae Virgiliu Tănase*, cyt. powyżej, § 136) lub, w szczególnych okolicznościach, przed nią samą (zob. *Fernandes de Oliveira*, cyt. powyżej, §§ 103 i 108-15). Aby można było powoływać się na ten pozytywny obowiązek, należy ustalić, czy władze wiedziały lub powinny były wiedzieć w danym momencie o istnieniu rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia dla życia określonej osoby lub osób, wynikającego z czynów przestępczych popełnionych przez osobę trzecią, oraz stwierdzić, że nie zastosowały one w ramach swoich uprawnień środków, które, w racjonalnej ocenie, mogłyby pozwolić na uniknięcie takiego zagrożenia (zob. *Osman*, cyt. powyżej, §§ 115-16; *Öneryıldız*, cyt. powyżej, §§ 74 i 101; *Bone przeciwko Francji* (dec.), nr 69869/01, 1 marca 2005; *Tagayeva i Inni przeciwko Rosji*, nr 26562/07 oraz 6 innych, § 483, 13 kwietnia 2017 r.; *Cavit Tınarlıoğlu*, cyt. powyżej, §§ 91-92; oraz *Fernandes de Oliveira*, cyt. powyżej, § 109).

70. Powyższy obowiązek zastosowania przez władze państwowe operacyjnych środków zapobiegawczych został ustanowiony w odniesieniu do sytuacji, w których rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie ze strony działań przestępczych osoby trzeciej dotyczy życia jednej lub więcej zidentyfikowanych lub możliwych do zidentyfikowania osób. W pewnych okolicznościach Trybunał twierdził jednak, że podobny obowiązek zapewnienia ochrony przed rzeczywistym i bezpośrednim ryzykiem popełnienia czynu zabronionego przez daną osobę może powstać w stosunku do członków społeczeństwa, których nie można zidentyfikować uprzednio, a mianowicie w kontekście wydania przepustki z zakładu karnego więźniom niebezpiecznym lub zwolnienia warunkowego takich więźniów (zob. *Mastromatteo przeciwko Włochom* [WI], nr 37703/97, § 69, ETPCz 2002-VIII; *Maiorano i Inni przeciwko Włochom*, nr 28634/06, § 107, 15 grudnia 2009 r.; oraz *Choreftakis i Choreftaki przeciwko Grecji*, nr 46846/08, §§ 48-49, 17 stycznia 2012 r.).

71. Trybunał wprowadził zatem rozróżnienie między sprawami dotyczącymi wymogu ochrony osobistej jednej lub większej liczby osób, które można z wyprzedzeniem zidentyfikować jako potencjalny cel czynu ze skutkiem śmiertelnym, a sprawami, których przedmiotem jest zapewnienie ogólnej ochrony społeczeństwa (zob. *Maiorano i Inni*, cyt. powyżej, § 107, oraz *Giuliani i Gaggio przeciwko Włochom* [WI], nr 23458/02, § 247, ETPCz 2011 r. (streszczenie)). W tym drugim kontekście Trybunał podkreślił obowiązek zachowania należytej staranności spoczywający na władzach państwowych, które – podejmując działania w związku z zagrożeniem związanym z potencjalnych czynów określonych osób, za które ponoszą one odpowiedzialność – powinny zapewnić ogólną ochronę prawa do życia (zob. *Mastromatteo*, cyt. powyżej, § 74, oraz *Maiorano i Inni*, cyt. powyżej, § 121). Podobnie, w sprawie dotyczącej funkcjonariusza policji, który poza godzinami służby umyślnie zastrzelił dwie osoby z pistoletu policyjnego, Trybunał stwierdził naruszenie art. 2 na tej podstawie, że funkcjonariuszowi wydano pistolet z naruszeniem obowiązujących przepisów krajowych dotyczących broni policyjnej oraz że nie dokonano właściwej oceny jego charakteru w świetle posiadanych informacji o wcześniejszych wykroczeniach dyscyplinarnych (zob. *Gorowenko i Bugara przeciwko Ukrainie*, nr 36146/05 i 42418/05, § 39, 12 stycznia 2012 r.).

72. Trybunał uznał również, że obowiązek zapewnienia ogólnej ochrony przed czynami potencjalnie mogącymi mieć skutki śmiertelne dotyczył zagrożenia wynikającego z faktu, że osoba, która w przeszłości stosowała przemoc, nielegalnie posiadała broń palną i nadużywała alkoholu, była najwyraźniej zaburzona psychicznie i znajdowała się pod kontrolą policji w dniu popełnienia przez nią zabójstwa (zob. *Bljakaj i Inni przeciwko Chorwacji*, nr 74448/12, § 121, 18 września 2014 r.). W okolicznościach wspomnianej sprawy, która zaistniała w kontekście przemocy domowej i dotyczyła zabójstwa adwokata żony sprawcy po ataku na tę ostatnią, zagrożenie życia ze strony sprawcy uznano za rzeczywiste i bezpośrednie, jednakże adwokat nie został z wyprzedzeniem zidentyfikowany jako ofiara. Obowiązki nadzorcze dotyczące staranności w kontekście szkolnym zostały ponadto przedstawione w sprawie *Kayak przeciwko Turcji* (nr 60444/08, §§ 59 i 66, 10 lipca 2012 r.).

73. Aby zaistniał obowiązek pozytywny, należy w każdym razie stwierdzić, że władze nie zastosowały w ramach swoich kompetencji środków, których – oceniając racjonalnie – można było oczekiwać w celu uniknięcia ryzyka (zob. między innymi *Keenan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 27229/95, § 90, ETPCz 2001-III).

(ii) Zastosowanie w niniejszej sprawie

74. Trybunał zauważa, że podstawowy zarzut skarżących dotyczy faktu, że sprawca śmiertelnego ataku miał pozwolenie na posiadanie broni palnej,

a w szczególności, że przed atakiem nie skonfiskowano mu broni, na której posiadanie otrzymał pozwolenie.

75. Trybunał nie ma wątpliwości, że używanie broni palnej wiąże się z wysokim poziomem nieodłącznego zagrożenia prawa do życia, ponieważ każdy rodzaj niewłaściwego postępowania, nie tylko umyślnego, ale także wynikającego z niedbalstwa, z użyciem broni palnej może mieć śmiertelne konsekwencje dla ofiar, zaś ryzyko umyślnego wykorzystania broni w celach przestępczych jest nawet jeszcze poważniejsze. Z tego względu posługiwanie się bronią palną jest formą działania niebezpiecznego, które musi pociągać za sobą pozytywny obowiązek państw do przyjęcia i wdrożenia środków mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa publicznego (zob. par. 66-68 powyżej). Ten podstawowy obowiązek polega na konieczności przyjęcia przepisów dotyczących ochrony życia oraz zapewnienia skutecznego wdrożenia i funkcjonowania takich ram regulacyjnych.

76. Ze skarg skarżących wynika, że ramy prawne obowiązujące w pozwanym Państwie w odpowiednim czasie nie są jako takie przedmiotem sporu w niniejszej sprawie. Trybunał nie dostrzega w tym zakresie żadnych uchybień, które mogłyby pociągnąć za sobą naruszenie pozytywnych obowiązków Państwa wynikających z art. 2. W tym kontekście Trybunał nie jest skłonny uznać, że brak ogólnokrajowej wymiany informacji między różnymi lokalnymi organami policji na temat wcześniejszych zgłoszeń różnych zagrożeń, które nie doprowadziły do wszczęcia postępowania karnego, mógłby sam w sobie zostać uznany za istotne niedociągnięcie dotyczące ram prawnych (zob. par. 18 powyżej).

77. Odnośnie do wydania sprawcy pozwolenia na broń palną, sądy krajowe zbadały zarzuty podniesione przez skarżących i ustaliły, że pozwolenie zostało wydane sprawcy zgodnie z odpowiednimi przepisami. Sprawca spełnił wymogi ustawowe i przeszedł rozmowę kwalifikacyjną, która była warunkiem uzyskania pozwolenia. Zdaniem sądów krajowych nie było dowodów świadczących o zaniedbaniach ze strony nadkomisarza odpowiedzialnego za wydanie pozwolenia. Trybunał nie znajduje podstaw do zakwestionowania powyższych ustaleń sądów krajowych.

78. Przechodząc do kwestii, czy władze krajowe, w szczególności lokalna policja, wywiązały się z operacyjnych obowiązków zapobiegawczych wynikających z art. 2 (zob. paragraf 69 powyżej), Trybunał zauważa, że sądy krajowe, po zapoznaniu się i wnikliwej ocenie dostępnych dowodów, doszły do wniosku, iż informacje, jakimi lokalna policja dysponowała w czasie poprzedzającym czyn przestępczy sprawcy, nie dawały podstaw do podejrzenia rzeczywistego ryzyka ataku w formie strzelaniny w szkole.

79. Trybunał po raz kolejny zauważa, że jego zadaniem nie jest zastępowanie własną oceną faktów oceny sądów krajowych i, co do zasady, to do tych sądów należy ocena przedstawionych im dowodów (zob. między

innymi *Radomilja i Inni przeciwko Chorwacji* [WI], nr. 37685/10 i 22768/10, § 150, 20 marca 2018 r.). Mimo że Trybunał nie jest związany ustaleniami sądów krajowych, w normalnych okolicznościach wymaga istnienia przekonujących elementów, które skłoniłyby go do odstąpienia od ustaleń faktycznych poczynionych przez te sądy (zob. *Gäfgen*, cyt. powyżej, § 93). W niniejszej sprawie Trybunał nie dostrzega żadnych podstaw do odstąpienia od oceny Sądu Apelacyjnego. Podejście przyjęte przez ten sąd nie jest sprzeczne z kryterium rzeczywistej lub domniemanej wiedzy o rzeczywistym i bezpośrednim zagrożeniu życia, określonym w orzecznictwie Trybunału.

80. Zasadniczo ocena dokonana przez sąd krajowy prowadzi do wniosku, że chociaż przed popełnieniem przez sprawcę ataku ze skutkiem śmiertelnym istniały pewne elementy faktyczne sugerujące, iż sprawca może potencjalnie stwarzać ryzyko popełnienia czynów zagrażających życiu, nie można było racjonalnie przewidywać, że faktycznie dopuści się zabójstw w szkole. W ustaleniach komisji śledczej stwierdzono również, że materiały zamieszczone przez sprawcę w Internecie nie zawierały żadnych odniesień do zabójstw w szkole. Trybunał uważa za istotne podkreślić, że między zachowaniami obejmującymi filmy wideo i tajemnicze wpisy w internecie bez żadnych konkretnych lub nawet niesprecyzowanych gróźb a masowym zabijaniem osób obecnych w określonym miejscu istnieje zasadnicza różnica (zob. *mutatis mutandis, Van Colle przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 7678/09, § 99, 13 listopada 2012 r.). Trybunał zauważa ponadto, że Sąd Apelacyjny uznał za możliwe, iż sprawca faktycznie zdecydował się na popełnienie takiego czynu dopiero po rozmowie i ustnym ostrzeżeniu (zob. par. 29 powyżej).

81. W takich okolicznościach Trybunał nie jest w stanie stwierdzić, że istniało rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie życia dotyczące możliwych do zidentyfikowania osób, o którym władze wiedziały lub powinny były wiedzieć w odpowiednim czasie. Innymi słowy, nie można uznać, że w okolicznościach niniejszej sprawy powstał obowiązek ochrony osobistej w stosunku do ofiar późniejszego zabójstwa, a także w stosunku do innych uczniów lub pracowników szkoły. Na pytanie, czy w serii wydarzeń prowadzących do strzelaniny ze skutkiem śmiertelnym miał miejsce jakiś decydujący etap, w którym można było stwierdzić, że władze wiedziały lub powinny były wiedzieć o rzeczywistym i bezpośrednim zagrożeniu życia najbliższych krewnych skarżących, należy zatem odpowiedzieć przecząco (zob. *Van Colle*, cyt. powyżej, § 95). W związku z tym nie można zarzucić władzom krajowym, że nie wywiązały się ze swojego operacyjnego obowiązku zapobiegawczego w zakresie ochrony ofiar, zgodnie z orzecznictwem Trybunału (zob. par. 69 powyżej).

82. Niniejszą sprawę należy odróżnić od sprawy *Bljakaj i Inni* (zob. par. 72 powyżej). W przywołanej sprawie ustalono, że sprawca stanowi rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie życia, o czy odpowiednie władze

posiadały wiedzę, nie było natomiast możliwości uprzedniego zidentyfikowania ofiary. Sprawa dotyczyła niebezpiecznego mężczyzny z zaburzeniami psychicznymi, wobec którego stwierdzono potrzebę dalszego nadzoru lekarskiego i który z uwagi na ostry stan, w jakim się znajdował, i wyrażane przez niego groźby, został uprzednio – tego samego dnia, w którym poważnie zranił swą żonę i zabił jej adwokata – objęty natychmiastowym nadzorem policji. W niniejszej sprawie sądy krajowe, po zbadaniu faktów i dowodów, nie doszły do wniosku, że można było przewidzieć, iż sprawca będzie stanowił rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie dla życia innych osób. W niniejszej sprawie mamy do czynienia z zasadniczo odmiennymi okolicznościami. Sprawca został przesłuchany przez nadkomisarza z uwagi na materiały, które zamieścił w internecie, w celu ustalenia, czy istnieją przesłanki wskazujące na to, że stwarza on zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego, ale uznano, że tak nie jest. W świetle ocen dokonanych przez władze i sądy krajowe Trybunał nie może stwierdzić, że istniało rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie życia ze strony sprawcy, o którym policja wiedziała lub powinna była wiedzieć przed atakiem.

83. Wniosku tego nie zmienia argument podnoszony przez skarżących, zgodnie z którym organ policyjny powinien był uzyskać dokumentację medyczną i wojskową sprawcy w celu zweryfikowania danych dotyczących jego zdrowia psychicznego. Trybunał przypomina, że poufność informacji dotyczących zdrowia stanowi kluczową zasadę systemów prawnych wszystkich Układających się Stron Konwencji i podlega ochronie również na mocy art. 8 Konwencji. Trybunał uznawał, że poszanowanie takiego poufnego charakteru danych medycznych jest kluczowe nie tylko dla ochrony prywatności pacjenta, ale także dla podtrzymania jego zaufania do służby zdrowia oraz zagwarantowania, że pacjenci nie będą zniechęceni do poszukiwania diagnozy i leczenia (zob. *Z przeciwko Finlandii*, 25 lutego 1997 r., § 95, *Sprawozdania* 1997-I; *P. i S. przeciwko Polsce*, nr 57375/08, § 128, 30 października 2012 r. oraz *L.H. przeciwko Łotwie*, nr 52019/07, § 56, 29 kwietnia 2014 r.). Prawo krajowe musi zatem określać właściwe zabezpieczenia, aby zapobiegać takiemu rozpowszechnianiu lub ujawnianiu danych osobowych dotyczących zdrowia, które mogą być niezgodne z gwarancjami zawartymi w artykule 8 Konwencji (zob. *Z przeciwko Finlandii*, cyt. powyżej, § 95). O ile niewątpliwie istnieje wiele okoliczności, w których uzyskanie przez policję określonych danych medycznych jest konieczne i uzasadnione w celu wykonywania przez nią zadań w zakresie egzekwowania prawa i zapobiegania przestępczości, o tyle dostęp policji do danych medycznych osoby fizycznej nie może mieć charakteru rutynowego. Taki dostęp musi podlegać szczególnym wymogom konieczności i uzasadnienia w oparciu o konkretne okoliczności. Istnienia takiej konieczności lub uzasadnienia nie można ustalać z perspektywy czasu. Ponadto, nawet jeśli dane dotyczące historii leczenia sprawcy byłyby

dostępne (zob. par. 9 powyżej), nie można określić, czy i w jakim stopniu ocena, czy w danym czasie sprawca stwarzał rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie, mogła zależeć od takich informacji.

84. W świetle pozytywnych obowiązków Państwa w zakresie kontroli działań niebezpiecznych (zob. par. 66-68 powyżej) należy jednak zbadać, czy władze pozwanego Państwa wywiązały się z obowiązku staranności w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego, biorąc pod uwagę kontekst sprawy, a mianowicie użycie broni palnej, które wiąże się ze szczególnie wysokim poziomem zagrożenia życia. Trybunał ponownie zauważa, że ze względu na znaczenie ochrony przewidzianej na mocy art. 2, skargi dotyczące utraty życia należy poddawać jak najstaranniejszej kontroli, uwzględniając wszystkie istotne okoliczności (zob. między innymi *Banel przeciwko Litwie*, nr 14326/11, § 67, 18 czerwca 2013 r.).

85. Jak stwierdzono powyżej, Trybunał orzekł, że obowiązek zapewnienia społeczeństwu ogólnej ochrony przed potencjalnymi czynami przestępczymi jednej lub większej liczby osób może dotyczyć jednostek, zwłaszcza niebezpiecznych więźniów, znajdujących się pod opieką władz państwowych lub w okolicznościach, w których bezpośrednie niebezpieczeństwo z ich strony stało się oczywiste w związku z interwencją policji (zob. par. 71 powyżej). Trybunał jest zdania, że w okolicznościach niniejszej sprawy mamy do czynienia z podobnym obowiązkiem zachowania szczególnej staranności. Mimo że sprawca nie znajdował się pod opieką władz państwowych, władze te są odpowiedzialne za określenie i spełnienie wymogów dotyczących zgodnego z prawem posiadania broni palnej. Szczególnie wysoki poziom zagrożenia życia, który jest nieodłącznie związany z użyciem broni palnej, musi pociągać za sobą obowiązek podejmowania przez władze działań w przypadku stwierdzenia faktów, które budzą konkretne podejrzenia co do spełnienia takich wymogów.

86. W niniejszej sprawie lokalna policja dowiedziała się o wpisach sprawcy w Internecie, które wprawdzie nie zawierały żadnych gróźb, ale ze względu na swój charakter budziły wątpliwości, czy dalsze posiadanie przez sprawcę broni palnej jest bezpieczne. I rzeczywiście, policja nie pozostała bierna, lecz przeprowadziła rozmowę ze sprawcą. Nie podjęła jednak żadnych działań, by skonfiskować broń, o której wiedziała, że [późniejszy] sprawca posiada ją na podstawie pozwolenia. O ile jednostkowy błąd w ocenie nie może wystarczyć do stwierdzenia naruszenia przez Państwo jego obowiązków pozytywnych (zob. par. 68 powyżej), zwłaszcza jeśli błąd ten zostanie stwierdzony z perspektywy czasu, o tyle można uznać, że kwestia będąca przedmiotem niniejszej sprawy wykracza poza taki błąd w ocenie. Trybunał zauważa jednak, że nie może przyjąć argumentu skarżących sugerującego, jakoby rozmowa z policją faktycznie sprowokowała sprawcę do przeprowadzenia ataku rankiem w kolejnym dniu. Taki wniosek można wysnuć wyłącznie z perspektywy czasu. Trybunał nie widzi powodu, dla którego, w świetle znanych wówczas faktów, zorganizowanie osobistego

spotkania ze sprawcą po odkryciu jego wpisów w Internecie nie byłoby krokiem właściwym.

87. Zasadniczą kwestią jest to, czy istniały środki, których podjęcia przez władze krajowe można było rozsądnie oczekiwać w celu uniknięcia zagrożenia życia wynikającego z potencjalnego niebezpieczeństwa, na które wskazywało znane zachowanie sprawcy, tj. jego wpisy w Internecie. Istotne jest, czy racjonalne środki, których władze krajowe nie podjęły, mogły realnie wpłynąć na zmianę rezultatu lub złagodzenie szkody (zob. *Bljakaj i Inni*, cyt. powyżej, § 124).

88. Zważywszy na szczególnie wysoki poziom zagrożenia dla życia, jaki wiąże się z jakimkolwiek niewłaściwym użyciem broni palnej, Trybunał uważa, że konieczne jest, aby państwo wprowadziło i rygorystycznie stosowało system odpowiednich i skutecznych zabezpieczeń, mających na celu przeciwdziałanie i zapobieganie niewłaściwemu i niebezpiecznemu użyciu takiej broni. W kontekście niniejszej sprawy Trybunał zauważa, że środek zapobiegawczy w postaci zajęcia broni był dostępny władzom policyjnym i nawet rozważano jego zastosowanie, lecz ostatecznie tak się nie stało. Środek taki nie stanowiłby znaczącej ingerencji w jakiejkolwiek konkurujące prawa chronione Konwencją, a zatem nie stwarzałaby żadnej szczególnej trudności lub potrzeby przeprowadzenia delikatnego wyważenia praw. Środek taki nie wymagałby też wysokiego progu dla jego zastosowania, wprost przeciwnie. W istocie krajowy Sąd Apelacyjny uznał, że ze względu na informacje uzyskane przez organ policji broń mogła i powinna być zostać skonfiskowana zgodnie z prawem krajowym, co stanowiłoby środek zapobiegawczy o niskim stopniu dolegliwości (zob. par. 27 powyżej).

89. Trybunał ponownie podkreśla, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że to ustalenie jest kwestią odrębną od konkluzji, że nie można było uznać, iż decyzja o niezajęciu broni miała związek przyczynowy z późniejszymi zabójstwami lub że wiązała się z niedopełnieniem przez Państwo obowiązku zapewnienia ofiarom ochrony osobistej (zob. par. 81 powyżej). Zdaniem Trybunału, konfiskata broni sprawcy stanowiła uzasadniony środek ostrożności, jaki należało zastosować w sytuacji pojawienia się wątpliwości, na podstawie informacji, które dotarły do właściwego organu, czy sprawca spełnia warunki posiadania niebezpiecznej broni palnej. Trybunał uznaje zatem, że władze krajowe nie dochowały spoczywającego na nich szczególnego obowiązku staranności ze względu na szczególnie wysoki poziom ryzyka dla życia nieodłącznie związany z każdym niewłaściwym wykorzystaniem broni palnej.

90. Z tych względów Trybunał stwierdza, że doszło do naruszenia przez pozwane Państwo materialnych obowiązków pozytywnych wynikających z art. 2 Konwencji.

(b) Aspekt proceduralny artykułu 2 Konwencji

91. Trybunał przypomina na podstawie swojego ugruntowanego orzecznictwa, że w przypadku wystąpienia zagrażających życiu obrażeń ciała lub śmierci, artykuł 2 wymaga ustanowienia skutecznego systemu sądowego w celu zapewnienia egzekwowania ram prawnych służących ochronie prawa do życia poprzez zapewnienie odpowiedniego zadośćuczynienia (zob. przykładowo *Anna Todorowa przeciwko Bułgarii*, nr 23302/03, § 72, 24 maja 2011 r. oraz *Antonow przeciwko Ukrainie*, nr 28096/04, § 44, 3 listopada 2011 r.) System taki może, a w pewnych okolicznościach musi, przewidywać możliwość odwołania się do prawa karnego (*ibid.*, § 45). W szczególnym kontekście utraty życia lub poważnych obrażeń poniesionych w związku z działaniami niebezpiecznymi, Trybunał uznał, że oficjalne dochodzenie karne jest niezbędne z tego względu, że władze publiczne są często jedynymi podmiotami posiadającymi wystarczającą odpowiednią wiedzę, aby zidentyfikować i ustalić złożone zjawiska, które mogły spowodować dany incydent (zob. w szczególności *Öneryıldız*, cyt. powyżej, § 93, oraz *Brincat i Inni przeciwko Malcie*, nr 60908/11, 62110/11, 62129/11, 62312/11 i 62338/11, §§ 121-22, 24 lipca 2014 r.). Odnosnie do ewentualnej odpowiedzialności funkcjonariuszy państwowych za zgony, do których doszło w wyniku ich domniemanego zaniedbania, nałożony przez art. 2 obowiązek ustanowienia skutecznego systemu sądowego nie wymaga obligatoryjnie zapewnienia w każdym przypadku środka prawnego o charakterze karnym (zob. między innymi, *Branko Tomašić i Inni przeciwko Chorwacji*, nr 46598/06, § 64, 15 stycznia 2009 r.).

92. Spełnienie przez oficjalne dochodzenie wymogu proceduralnego przewidzianego w art. 2 podlega ocenie na podstawie kilku istotnych parametrów: adekwatności środków dochodzeniowych, szybkości dochodzenia, zaangażowania rodziny osoby zmarłej oraz niezależności dochodzenia (zob. wśród niedawno wydanych wyroków *Mustafa Tunç i Fecire Tunç przeciwko Turcji* [WI], nr 24014/05, § 225, 14 kwietnia 2015 r.). Aby dochodzenie było „skuteczne”, musi być przede wszystkim odpowiednie (zob. *Ramsahai i Inni przeciwko Niderlandom* [WI], nr 52391/99, § 324, ETPCz 2007-II). Oznacza to, że musi umożliwiać ustalenie faktów oraz, w stosownych przypadkach, identyfikację i ukaranie osób odpowiedzialnych (zob. *Mustafa Tunç i Fecire Tunç*, cyt. powyżej, §§ 172-74).

93. Wymogi te obejmują również etap procesowy (zob. *Abdullah Yilmaz przeciwko Turcji*, nr 21899/02, § 58, 17 czerwca 2008 r., oraz *Mosendz przeciwko Ukrainie*, nr 52013/08, § 94, 17 stycznia 2013 r.). W tym względzie nie można jednak wywodzić, że z art. 2 wynika prawo do tego, by osoby trzecie były ścigane lub skazywane za przestępstwo, ani też bezwzględny obowiązek, by wszystkie postępowania kończyły się

skazaniem, czy wręcz konkretną karą (zob. *Giuliani i Gaggio*, cyt. powyżej, § 306).

94. Z art. 2 Konwencji wynika, oprócz innych wymogów, że dochodzenie musi być w wystarczającym stopniu niezależne (zob. wśród ostatnio wydanych wyroków *Mustafa Tunç i Fecire Tunç*, cyt. powyżej, § 217). Przepis ten nie wymaga, by osoby i organy odpowiedzialne za dochodzenie cechowały się całkowitą niezależnością, ale raczej, aby były wystarczająco niezależne od osób i struktur, które prawdopodobnie ponoszą odpowiedzialność (zob. *ibid.* oraz *Ramsahai i Inni*, cyt. powyżej, §§ 343-44).

95. Trybunał zauważa, że skarżący nie podnieśli zarzutów dotyczących postępowania przygotowawczego, poza twierdzeniem na podstawie art. 6 Konwencji, że nie przeprowadzono rzetelnego procesu, ponieważ postępowanie przygotowawcze prowadzone było przez policję. Trybunał odnotowuje, że w fińskim systemie prawnym postępowanie przygotowawcze zawsze prowadzone jest przez policję. W niniejszej sprawie postępowanie przygotowawcze było prowadzone przez Krajowe Biuro Śledcze, gdyż sprawa dotyczyła działań lub zaniechań funkcjonariusza policji lokalnej. Nie było więc mowy o stronniczości, a dochodzenie było w wystarczającym stopniu niezależne od osób i struktur, które mogły zostać uznane za odpowiedzialne. Nic też nie wskazuje na to, aby przeprowadzone w sprawie postępowanie przygotowawcze było w jakiś sposób niewystarczające czy wadliwe, nie było też sporu co do płynących z niego wniosków. Przeciwnie, skarżący nigdy nie kwestionowali skuteczności śledztwa prowadzonego przez policję.

96. Ponadto w listopadzie 2008 r. Rząd powołał komisję śledczą do zbadania sprawy strzelaniny w szkole. Komisja zakończyła prace w lutym 2010 r., wydając dziewięć zaleceń dotyczących m.in. dostępu do broni palnej, usług w zakresie zdrowia psychicznego dla młodzieży, kompleksowego planowania bezpieczeństwa w placówkach edukacyjnych, współpracy między organami władz w celu zapobiegania podobnym incydentom oraz koordynacji pomocy psychospołecznej.

97. Skarżący nie wskazali na jakiekolwiek inne uchybienia. Trybunał również takowych nie zidentyfikował.

98. Nie doszło zatem do naruszenia art. 2 Konwencji w aspekcie proceduralnym.

II. POZOSTAŁA CZĘŚĆ SKARGI

99. Skarżący podnieśli ponadto zarzuty na podstawie art. 5, 6 i 13 Konwencji, że sądy krajowe nie były bezstronne i niezawisłe, że nieprawidłowo oceniły dowody oraz że nie przeprowadzono rzetelnego procesu, ponieważ postępowanie przygotowawcze zostało przeprowadzone przez policję. Skarżący twierdzili ponadto, że nie przysługiwał im

skuteczny środek odwoławczy, ponieważ ich skargi zostały oddalone bez zbadania meritum sprawy z powodu braku legitymacji procesowej.

100. W świetle wszystkich posiadanych materiałów oraz w zakresie, w jakim przedmiot skargi leży w jego kompetencji, Trybunał uznaje, że nie wskazują one na zaistnienie naruszenia praw i wolności zagwarantowanych Konwencją lub jej Protokołami. Zatem ta część skargi musi zostać odrzucona jako oczywiście bezzasadna zgodnie z art. 35 ust. 3 a) i ust. 4 Konwencji.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

101. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

102. Skarżący Elmeri Kotilainen, z pierwszego gospodarstwa domowego, domagał się kwoty 31.571,97 euro (EUR) wraz z odsetkami z tytułu szkody majątkowej spowodowaną utratą zarobków na skutek śmierci matki.

Wszyscy skarżący domagali się odszkodowania w wysokości 45.000 euro (EUR) z tytułu szkód niemajątkowych.

103. Rząd uznał roszczenie Elmeriego Kotilainena o odszkodowanie z tytułu szkody majątkowej za hipotetyczne i nieuzasadnione i uznał, że w związku z tym powinno ono zostać odrzucone.

Odnosnie do szkody niemajątkowej, Rząd uznał roszczenia skarżących za nadmierne. Odszkodowanie z tytułu szkody niemajątkowej nie powinno być wyższe niż 2.500 euro na jednego skarżącego.

104. Trybunał przypomina, że musi istnieć wyraźny związek przyczynowy między szkodą majątkową, której naprawienia domaga się skarżący, a naruszeniem stwierdzonym przez Trybunał oraz że może ona, w odpowiednim przypadku, obejmować odszkodowanie za utratę zarobków (zob. między innymi *Imakajewa przeciwko Rosji*, nr 7615/02, § 213, ETPCz 2006-XIII (streszczenie)). Uwzględniając powyższe wnioski, Trybunał stwierdził, że istnieje wystarczający związek przyczynowy między naruszeniem art. 2 w odniesieniu do matki Elmeriego Kotilainena a utratą przez niego wsparcia finansowego, które mógłby od niej uzyskać jako osoba pozostająca na jej utrzymaniu. Trybunał uważa, że rozsądne jest założenie, że jego matka otrzymywałaby zarobki, a jej syn korzystałby z nich. W związku z tym uzasadnione jest przyznanie Elmeriemu Kotilainenowi odszkodowania z tego tytułu. Uwzględniając wszystkie

okoliczności, w tym wiek ofiary i Elmeriego Kotilainena oraz to, jak blisko byli ze sobą spokrewnieni, Trybunał przyznał mu w całości żadaną kwotę odszkodowania z tytułu szkody majątkowej.

105. Trybunał stwierdza ponadto, iż skarżący niezaprzeczalnie ponieśli szkody niemajątkowe, w przypadku których uznanie naruszenia samo w sobie nie będzie stanowić zadośćuczynienia. Orzekając na zasadzie słuszności, przyznaje każdemu gospodarstwu domowemu, zgodnie ze szczegółowym opisem w załączniku poniżej, łącznie 30.000 euro tytułem zadośćuczynienia za szkody niemajątkowe.

B. Koszty i wydatki

106. Skarżący domagali się także kwoty 6.818,56 euro na każde gospodarstwo domowe, prócz pierwszego gospodarstwa domowego, które domagało się łącznej kwoty 2.086,34 euro, na pokrycie kosztów i wydatków w postępowaniu przed sądami krajowymi oraz przed Trybunałem.

107. Rząd uznał, że skarżący nie przedstawili wystarczająco szczegółowych opisów swoich roszczeń wraz z dokumentami uzupełniającymi, jak wymaga tego art. 60 Regulaminu Trybunału. W każdym przypadku roszczenia dotyczące kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi powinny zostać w całości odrzucone. W odniesieniu do roszczeń dotyczących kosztów i wydatków w postępowaniu przed Trybunałem, Rząd uznał je za nadmierne pod względem wysokości i uznał, że kwota odszkodowania dla skarżących nie powinna przekroczyć 2.500 euro (wraz z podatkiem VAT) łącznie.

108. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, skarżący jest uprawniony do otrzymania zwrotu kosztów oraz wydatków w takim zakresie, w jakim wykazał, że były one rzeczywiście i koniecznie poniesione, i były uzasadnione co do wysokości. W niniejszej sprawie, mając wzgląd na przedstawione dokumenty i powyższe kryteria, Trybunał uznaje za stosowne przyznać skarżącym wnioskowane kwoty w pełnej wysokości, to jest, kwotę 6.818,56 euro łącznie dla każdego gospodarstwa domowego, wyszczególniono w Załączniku poniżej, z wyjątkiem pierwszego gospodarstwa domowego, które wnioskowało o łączną kwotę 2.086,34 euro, z tytułu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi oraz przed Trybunałem.

C. Odsetki za zwłokę

109. Trybunał uznaje za właściwe, by odsetki z tytułu niewypłacenia zasądzonych kwot zostały ustalone zgodnie ze stopą kredytu Europejskiego Banku Centralnego na koniec dnia plus trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ

1. *Uznaje*, jednogłośnie, skargę dotyczącą art. 2 Konwencji za dopuszczalną, natomiast pozostałą część skargi za niedopuszczalną;
2. *Uznaje*, stosunkiem sześciu głosów do jednego, że doszło do naruszenia art. 2 Konwencji w jego aspekcie materialnym;
3. *Uznaje*, jednogłośnie, iż nie doszło do naruszenia art. 2 Konwencji w jego aspekcie proceduralnym;
4. *Uznaje*, jednogłośnie,
 - (a) że pozwane Państwo ma obowiązek wypłacić skarżącym, w terminie trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, następujące kwoty:
 - (i) 31.571,97 euro (trzydzieści jeden tysięcy pięćset siedemdziesiąt jeden euro dziewięćdziesiąt siedem centów) na rzecz skarżącego, Elmeriego Kotilainena, wraz z ewentualnymi podatkami, z tytułu poniesionej szkody majątkowej;
 - (ii) 30.000 euro (trzydzieści tysięcy euro) na rzecz każdego gospodarstwa domowego łącznie, wraz z ewentualnymi podatkami, z tytułu poniesionej szkody niemajątkowej;
 - (iii) 2.086,34 euro (dwa tysiące osiemdziesiąt sześć euro trzydzieści cztery centy), na rzecz pierwszego gospodarstwa domowego, z tytułu kosztów i wydatków;
 - (iv) 6.818,56 euro (sześć tysięcy osiemset osiemnaście euro pięćdziesiąt sześć centów) na rzecz każdego z pozostałych gospodarstw domowych (od drugiego do dziesiątego), z tytułu kosztów i wydatków;
 - (v) oraz ewentualne podatki płatne przez skarżących z tytułu kosztów i wydatków;
 - (b) że od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty płatne od tej sumy będą zwykłe odsetki obliczone według stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego na koniec dnia plus trzy punkty procentowe;
5. *Oddala*, jednogłośnie, pozostałą część roszczenia skarżących dotyczącą słusznego zadośćuczynienia.

WYROK w sprawie KOTILAINEN I INNI przeciwko FINLANDII

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono na piśmie w dniu 17 września 2020 r., zgodnie z art. 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Abel Campos
Kanclerz

Ksenija Turković
Przewodnicząca

Zgodnie z art. 45 ust. 2 Konwencji i art. 74 ust. 2 Regulaminu Trybunału do wyroku załączono zdanie odrębne Sędziego Tima Eicke.

K.T.U.
A.C.

CZEŚCIOWO ODREBNE ZDANIE SĄDZIEGO TIMA EICKE

I. WPROWADZENIE

1. Mamy do czynienia ze sprawą niezwykle tragiczną i nie sposób nie współczuć ofiarom, ich rodzinom i przyjaciółom.

2. Niestety, takie tragiczne wydarzenia stwarzają również ryzyko (i być może zachętę) do nadmiernej regulacji w celu osiągnięcia jeszcze większego bezpieczeństwa dla wszystkich (lub przynajmniej stworzenia wrażenia, że tak jest). Istnieje w szczególności niebezpieczeństwo dążenia do opracowania z perspektywy czasu zasad lub norm, które zapobiegłyby (lub mogłyby zapobiec) wystąpieniu danego zdarzenia. Z ubolewaniem stwierdzam, że taki właśnie jest skutek niniejszego wyroku. Poniżej przedstawiam przyczyny takiej konkluzji. Jest to w moich oczach przykład takiego nadmiernego działania polegającego na nieuzasadnionym rozszerzeniu czy rozbudowaniu dotychczasowego orzecznictwa na gruncie art. 2. Moim zdaniem [wyrok] ustanawia nowe wymagania dla władz krajowych, które w dążeniu do zapewnienia zgodności z wymogami wynikającymi z art. 2 prawdopodobnie będą miały trudności ze stosowaniem ich „w sposób w pełni respektujący należyty proces i inne gwarancje, które w sposób uzasadniony ograniczają zakres ich działania” (zob. *Mubilanzila Mayeka i Kaniki Mitunga przeciwko Belgii*, nr 13178/03, § 53, ETPCz 2006-XI; *Członkowie Zgromadzenia Świadków Jehowy w Gldani i Inni przeciwko Gruzji*, nr 71156/01, § 96, 3 maja 2007 r.).

II. KONTEKST

3. Chociaż nie ma wątpliwości, że broń palna jest z natury niebezpieczna, to właśnie z tego powodu – przynajmniej w Europie – jej nabywanie, wydawanie pozwoleń i używanie już obecnie jest w wysokim stopniu uregulowane zarówno na szczeblu krajowym, jak i na szczeblu UE. Niezależnie od tego, czy jest to skutkiem istniejącego poziomu regulacji, dowody wskazują, że wskaźnik zabójstw z użyciem broni palnej w Unii Europejskiej wynosi zaledwie 0,24 na 100 000 osób (0,2 w Finlandii) w porównaniu, przykładowo, ze Stanami Zjednoczonymi, gdzie wynik ten wynosi 4,46.¹

1. Alpers, Philip, Amélie Rossetti i Marcus Wilson. 2020 r. *Guns in the European Union: Rate of Gun Homicide per 100,000 People [Broń w Unii Europejskiej: Wskaźnik zabójstw z użyciem broni na 100 000 osób]* Sydney School of Public Health, The University of Sydney. GunPolicy.org, 9 czerwca. Dostęp w dniu 10 września 2020 r. pod adresem: https://www.gunpolicy.org/firearms/compare/347/rate_of_gun_homicide/194.

4. Z tego względu ważnym jest, aby:

a) z jednej strony nie przeceniać ogólnego ryzyka wynikającego z używania broni palnej, a w szczególności – jak w niniejszej sprawie – posiadania broni palnej zgodnie z prawem i na podstawie licencji, oraz

b) z drugiej strony, należy pamiętać, że zasady ustanowione przez Trybunał w orzecznictwie dotyczącym art. 2 muszą być możliwe do zastosowania poza faktami danej sprawy, bez – jak przyjmuje większość w par. 67 – nakładania „nadmiernego obciążenia na władze, mając w szczególności na uwadze nieprzewidywalność zachowań ludzkich i wybory operacyjne, które muszą być dokonane z uwzględnieniem priorytetów i określonych środków”.

5. W tym kontekście być może warto również mieć na uwadze, że mimo iż w sprawie *Nicolae Virgiliu Tănase przeciwko Rumunii* [WI], nr 41720/13, §§ 147-148, 25 czerwca 2019 r. Wielka Izba nie zajęła ostatecznie stanowiska w kwestii, czy kierowanie samochodem można postrzegać jako „działanie szczególnie niebezpieczne” w kontekście art. 2, istnieją jednakże dowody na to, że pojazdy i broń sieczna są coraz częściej wykorzystywane jako broń w atakach terrorystycznych, przy czym te pierwsze oczywiście powszechnie podlegają reżimowi wydawania zezwoleń.² Jak słusznie stwierdził Trybunał w sprawie *Nicolae Virgiliu Tănase przeciwko Rumunii* [WI], cyt. powyżej, § 136, „[n]ie nie każde potencjalne zagrożenie życia może pociągać za sobą wymóg wynikający z Konwencji, aby władze podejmowały środki operacyjne w celu uniemożliwienia urzeczywistnienia takiego zagrożenia”.

III. WSPÓLNA PODSTAWA

6. W niedawnym wyroku w sprawie *Nicolae Virgiliu Tănase przeciwko Rumunii* [WI], cyt. powyżej, §§ 134 - 145, Wielka Izba starała się przedstawić autorytatywne podsumowanie różnych obowiązków wynikających z artykułu 2 na tej podstawie, że przepis ten wymaga od państw „nie tylko powstrzymania się od „celowego” odbierania życia, ale także podjęcia odpowiednich kroków w celu zabezpieczenia życia osób znajdujących się w obrębie jego jurysdykcji” (§ 134). Są to:

a) „wprowadzenie ram prawnych i administracyjnych mających na celu skuteczne odstraszanie wobec zagrożeń dla prawa do życia” (określane jako „materialny obowiązek pozytywny”; § 135);

² Zob. Sprawozdanie z 2017 r. „Attacks in London and Manchester March-June 2017: Independent Assessment of MI5 and Police Internal Reviews” [*Ataki w Londynie i Manchesterze w okresie od marca do czerwca 2017 r.: Niezależna ocena wewnętrznych kontroli MI5 i policji*] autorstwa Davida Andersona QC cytowane w wyroku Izby w sprawie *Big Brother Watch i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 58170/13 i 2 inne, § 177, 13 września 2018 r.

b) „podejmowanie operacyjnych środków zapobiegawczych w celu ochrony zidentyfikowanej osoby przed inną osobą (zob. *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 28 października 1998 r., § 115, *Sprawozdania* 1998-VIII) lub, w szczególnych okolicznościach, przed nią samą” (co również stanowi „materialny obowiązek pozytywny”; § 136); oraz

c) „posiadanie skutecznego, niezależnego systemu sądowego”. System taki może różnić się w zależności od okoliczności. Powinien natomiast umożliwiać niezwłoczne ustalenie stanu faktycznego, pociągnięcie do odpowiedzialności winnych i zapewnienie pokrzywdzonemu odpowiedniego zadośćuczynienia (co określa się jako „proceduralny obowiązek pozytywny”; § 137)...

7. Oczywiście w niniejszej sprawie nie mamy do czynienia z kwestią „celowego” pozbawienia osoby życia przez funkcjonariusza państwowego. W związku z tym okoliczności niniejszej sprawy należy analizować w odniesieniu do ustalonych obowiązków wynikających z art. 2 wymienionych powyżej.

8. Po zapoznaniu się z dowodami, którymi w niniejszej sprawie dysponuje Trybunał, w pełni zgadzam się z większością, że:

a) nie ma podstaw do uznania, że ramy regulacyjne obowiązujące w pozwanym Państwie w odpowiednim czasie były wadliwe w sposób, który uzasadniałby stwierdzenie naruszenia pozytywnych obowiązków Państwa wynikających z art. 2 (par. 76);

b) na podstawie dowodów przedstawionych Trybunałowi (potwierdzonych przez ustalenia sądów krajowych), nie było podstaw do stwierdzenia, że istniało rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie życia możliwych do zidentyfikowania osób, o którym władze wiedziały lub powinny były wiedzieć w odpowiednim czasie tak, by spowodować powstanie „obowiązku ochrony osobistej w stosunku do ofiar późniejszego zabójstwa, a także w stosunku do innych uczniów lub pracowników szkoły” (par. 81). Podobnie jak większość, w tym kontekście pragnę podkreślić jednoznaczne ustalenia sądów krajowych, że (i) pozwolenie przyznane sprawcy zostało wydane zgodnie z odpowiednimi przepisami (par. 77); (ii) nie było dowodów świadczących o zaniedbaniach ze strony nadkomisarza odpowiedzialnego za wydanie pozwolenia po raz pierwszy (*ibid.*); oraz (iii) informacje, jakimi dysponowała lokalna policja w czasie poprzedzającym czyn przestępczy sprawcy, nie dawały podstaw do podejrzenia rzeczywistego ryzyka ataku w formie strzelaniny w szkole (par. 78), oraz

c) nie doszło do naruszenia art. 2 Konwencji w aspekcie proceduralnym (par. 91 – 98).

9. W tym miejscu - moim zdaniem - powinna była zakończyć się analiza, nieuchronnie prowadząca do stwierdzenia, że nie doszło do naruszenia art. 2.

IV. NOWY „OBOWIĄZEK STARANNOŚCI”

10. Większość posunęła się, niestety, posunęła się do stworzenia dodatkowego obowiązku, czy też jak ujęto to w wyroku – „obowiązku staranności” – w odniesieniu do „ochrony bezpieczeństwa publicznego” w ujęciu bardziej ogólnym, poza obowiązkiem ochrony zidentyfikowanej osoby, o czym mowa w orzecznictwie Trybunału przywołanym w sprawie *Osman* (§ 84).

11. Większość stara się uzasadnić utworzenie tego „obowiązku staranności” (par. 85), odwołując się do orzecznictwa przytoczonego w par. 71 wyroku, gdzie słusznie zauważono, iż:

„(...) Trybunał wprowadził rozróżnienie między sprawami dotyczącymi wymogu ochrony osobistej jednej lub większej liczby osób, które można z wyprzedzeniem zidentyfikować jako potencjalny cel czynu ze skutkiem śmiertelnym, a sprawami, których przedmiotem jest zapewnienie ogólnej ochrony społeczeństwa (zob. *Maiorano i Inni*, cyt. powyżej, § 107, oraz *Giuliani i Gaggio przeciwko Włochom* [WI], nr 23458/02, § 247, ETPCz 2011 r. (streszczenie)). W tym drugim kontekście Trybunał podkreślił obowiązek zachowania należytej staranności spoczywający na władzach państwowych, które – podejmując działania w związku z zagrożeniem związanym z potencjalnych czynów określonych osób, za które ponoszą one odpowiedzialność – powinny zapewnić ogólną ochronę prawa do życia (zob. *Mastromatteo*, [nr 37703/97, § 74, ETPCz 2002-VIII], oraz *Maiorano i Inni*, [nr 28634/06, § 121, 15 grudnia 2009 r.]). Podobnie, w sprawie dotyczącej funkcjonariusza policji, który poza godzinami służby umyślnie zastrzelił dwie osoby z pistoletu policyjnego, Trybunał stwierdził naruszenie art. 2 na tej podstawie, że funkcjonariuszowi wydano pistolet z naruszeniem obowiązujących przepisów krajowych dotyczących broni policyjnej oraz że nie dokonano właściwej oceny jego charakteru w świetle posiadanych informacji o wcześniejszych wykroczeniach dyscyplinarnych (zob. *Gorowenko i Bugara przeciwko Ukrainie*, nr 36146/05 i 42418/05, § 39, 12 stycznia 2012 r.).”

12. Jednakże w wyrokach w sprawach *Mastromatteo* i *Maiorano* wyraźnie wskazano, że zostały one wydane w bardzo specyficznym kontekście (i do niego się ograniczają), tj. w kontekście tego, co Trybunał określił jako „obowiązek staranności” ze strony Państwa w związku z przyjęciem i wykonaniem decyzji o wydaniu zgody na tymczasowe zwolnienie z zakładu karnego lub zastosowaniu środka zabezpieczającego wobec więźniów niebezpiecznych, gdy pozostają oni pod nadzorem władz państwowych. W przywołanych sprawach Trybunał podkreślił, że osoby, o których mowa, znajdowały się a) pod nadzorem państwa (w zakładzie karnym) ze względu na to, co Trybunał określił jako „[jedną] z podstawowych funkcji kary pozbawienia wolności, [mianowicie] ochronę społeczeństwa, na przykład poprzez zapobieganie ponownemu popełnieniu przestępstwa przez przestępcę, a tym samym wyrządzeniu dalszych szkód” (*Mastromatteo*, § 72) oraz b) ich tymczasowe zwolnienie w celu „stopniowej reintegracji społecznej” było uzależnione od wykazania przez więźnia, że „zachowywał się właściwie podczas pobytu w zakładzie karnym

i (...) jego zwolnienie nie stanowiłoby zagrożenia dla społeczeństwa” w przypadku tymczasowego zwolnienia (*ibid.*).

13. Choć zastosowanie tego zawężonego kryterium opartego na spoczywającym na Państwie „obowiązku staranności” polegającym na tym, by „uczynić wszystko, czego można rozsądnie oczekiwać od Państwa w celu uniknięcia rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia życia, o którym wiedziało ono lub powinno było wiedzieć” (§74, cyt. ze sprawy *Osman*) doprowadziło do stwierdzenia braku naruszenia w wyroku w sprawie *Mastromatteo*, to w sprawie *Maiorano* stwierdzono naruszenie. Stwierdzenie naruszenia w tej sprawie wynikało z przeprowadzonej przez Trybunał oceny równowagi pomiędzy informacjami dotyczącymi pozytywnego zachowania więźnia podczas pobytu w zakładzie karnym oraz dostępnymi informacjami o charakterze negatywnym. Obejmowały one w szczególności niezwykle poważną przeszłość kryminalną więźnia (w tym „*condamnation à perpétuité pour des faits considérés comme étant d'une cruauté exceptionnelle*” [kara dożywotniego więzienia za czyny uznane za wyjątkowo okrutne]), jak również informacje/ostrzeżenia otrzymane przez władze przed popełnieniem morderstwa (w tym informacje, że przygotowywał się do popełnienia morderstwa i innych poważnych przestępstw). Kryterium pozostawało jednak to, czy władze wiedziały lub powinny były wiedzieć o istnieniu rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia życia.

14. Większość sugeruje, w końcowej części par. 85, że ten „obowiązek staranności”/zobowiązanie może, bez dalszych wyjaśnień, zostać rozszerzony na sytuacje, w których „[m]imo że sprawca nie znajdował się pod opieką władz państwowych, władze te są odpowiedzialne za określenie i przestrzeganie wymogów dotyczących zgodnego z prawem posiadania broni palnej” wyłącznie na podstawie „szczególnie wysokiego poziomu zagrożenia życia, który jest nieodłącznie związany z użyciem broni palnej”.

15. Nie mogę zgodzić się, że rozszerzenie istniejącego obowiązku ochrony (tak, aby stworzyć dodatkowy „obowiązek staranności”) w sprawie takiej jak niniejsza jest uzasadnione lub właściwe. W każdym razie w niniejszej sprawie nie mamy do czynienia z żadnym z elementów składowych określonych w orzecznictwie Trybunału jako niezbędne do powstania „obowiązku staranności” (wskazanych przez Trybunał w sprawie *Maiorano*) lub stwierdzenia jego naruszenia: a) sprawca w niniejszej sprawie w żadnym czasie nie znajdował się pod kontrolą państwa; b) potrzeba ochrony społeczeństwa (wymagająca umieszczenia w więzieniu lub innych działań) nie została wcześniej ustalona i nie była znana, c) w wyroku z całą pewnością (i moim zdaniem słusznie) stwierdzono, że władze nie wiedziały i nie mogły zasadnie wiedzieć o istnieniu rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia życia ze strony sprawcy, czy to w stosunku do określonych osób, czy też ogólnie, oraz d) „ostrzeżenia” w niniejszej sprawie nie były ani tak szczegółowe, ani tak poważne jak w sprawie

Maiorano (tym bardziej w kontekście osoby, w odniesieniu do której nie stwierdzono wcześniej istnienia ryzyka/zagrożenia).

16. Sprawa *Gorowenko i Bugara przeciwko Ukrainie*, moim zdaniem, również nie poszerza w znaczący sposób wąskiej kategorii spraw ustanowionej w wyrokach w sprawach *Mastromatteo* i *Maiorano*. W tej sprawie sprawcą był funkcjonariusz policji (tj. agent państwa), który przy użyciu pistoletu służbowego zabił dwie osoby. W sprawie tej Trybunał jednoznacznie wypracował swoją decyzję w oparciu, między innymi, o twierdzenie, że „od Państw oczekuje się ustanowienia wysokich standardów zawodowych w ramach ich systemów ścigania oraz zapewnienia, że osoby pełniące służbę w tych systemach spełniają wymagane kryteria (...). W szczególności, przy wyposażaniu sił policyjnych w broń palną, należy nie tylko zapewnić niezbędne szkolenie techniczne, ale także poddać szczególnej kontroli sposób doboru funkcjonariuszy upoważnionych do posiadania takiej broni” (par. 38).

17. W kontekście pozbawienia wolności (szczególnie w przypadku poważnych przestępców) zrozumiałe jest, że każde (przedterminowe) zezwolenie na opuszczenie zakładu karnego powinno zależeć od tego, czy więzień wykaże się dobrym zachowaniem (aby przeważać zagrożenie dla społeczeństwa, które stanowi, a które zostało już stwierdzone przez sądy karne). W tym konkretnym kontekście Trybunał – poprzez odniesienie do prawa do życia na podstawie art. 2 – uznałby, że Państwo ma „obowiązek staranności” przy dokonywaniu tej oceny w momencie tymczasowego zwolnienia (i w trakcie jego trwania). Wielka Izba opisała powyższy obowiązek jako element „pozytywnego obowiązku ochrony społeczeństwa poprzez osadzenie skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności na tak długo, jak długo stwarzają oni zagrożenie” w sprawie *Murray przeciwko Niderlandom* [WI], nr 10511/10, § 111, 26 kwietnia 2016 r.

18. To samo dotyczy obowiązku ustanowienia i stosowania wysokich standardów zawodowych w ramach systemów egzekwowania prawa, aby zapobiegać zabójstwom dokonywanym przez funkcjonariuszy państwa. Wszakże w obu wspomnianych przypadkach ryzyko wynika/niebezpieczeństwo powstaje w następstwie pozytywnego działania Państwa (podjętego z rzeczywistą lub dorozumianą świadomością grożących niebezpieczeństw), a mianowicie wypuszczenia skazanego i znanego niebezpiecznego przestępcy na wolność w społeczeństwie lub udostępnienia funkcjonariuszowi policji broni służbowej bez niezbędnych zabezpieczeń. W kontekście tego drugiego przypadku – również inaczej niż w niniejszej sprawie – do działania tego doszło bez zachowania wymogów wyraźnie określonych w przepisach krajowych.

19. Tymczasem, moim zdaniem, art. 2 nie daje podstaw do takiego podejścia w kontekście wydawania pozwoleń na broń palną (lub inne potencjalnie niebezpieczne urządzenia lub działania) osobom, których zachowanie w danym momencie wydaje się odpowiednie. W niniejszej

sprawie sprawca został w odpowiednim czasie kompetentnie oceniony i brak jest jakichkolwiek krytycznych uwag do tej oceny. Nawet gdyby słusznym było twierdzenie zawarte w par. 88 wyroku, że zawieszenie prawa jazdy czy czasowe zajęcie broni danego sprawcy „nie stanowił[o]by znaczącej ingerencji w jakiegokolwiek konkurujące prawa chronione Konwencją” (przy czym nie można, oczywiście, zakładać, że będzie to dotyczyć wszystkich przypadków), trudno jest stwierdzić, w jaki sposób (i przy zastosowaniu jakich zabezpieczeń) taki posiadacz prawa jazdy byłby w stanie wykazać władzom, że informacje (np. wpisy w Internecie jak w niniejszej sprawie), które doprowadziły do tymczasowego zajęcia/zawieszenia, nie stanowiły w rzeczywistości podstawy do podejrzenia, że stanowi on zagrożenie dla prawa do życia. Wymóg udowodnienia w takich okolicznościach, że jest inaczej, stanowi naprawdę wielką trudność (i niesprawiedliwość).

20. Trudność z przyjęciem proponowanego podejścia dodatkowo podkreśla – moim zdaniem – fakt, że większość:

a) słusznie wskazała na ogólnikowy charakter materiałów (z internetu), na których oparte było podejrzenie i podkreśliła (par. 80), że „między zachowaniami obejmującymi filmy wideo i tajemnicze wpisy w internecie bez żadnych konkretnych lub nawet niesprecyzowanych gróźb a masowym zabijaniem osób obecnych w określonym miejscu istnieje zasadnicza różnica”, oraz

b) zgadza się (par. 89) z decyzją Sądu Apelacyjnego, że „nie można było uznać, iż decyzja o niezajęciu broni miała związek przyczynowy z późniejszymi zabójstwami”.³

21. Wreszcie należy zadać pytanie: co to oznacza dla organów krajowych (policyjnych lub przyznających licencje), które w wyniku tego wyroku będą odtąd musiały stosować ten nowy, określony w nim „obowiązek staranności”? Będą musiały czynić to w kontekście ciągłego nadzoru nad osobami, które (w danym momencie) posiadają właściwe i odpowiednie pozwolenie na wykonywanie niebezpiecznej działalności (w tym przypadku posiadanie broni) – i czynić to ze świadomością, że Państwo może ponosić odpowiedzialność odszkodowawczą poprzez odniesienie do naruszenia art. 2 Konwencji, jeżeli nie zachowa „wystarczającej ostrożności”. Moim zdaniem niniejszy wyrok stwarza ryzyko, że organy te znajdują się w sytuacji, w której zawsze będą na przegranej pozycji.

22. O ile ustawodawca krajowy może oczywiście zdecydować się na umożliwienie władzom krajowym zastosowania „środka zapobiegawczego

³ To ostatnie ustalenie jest również trudne do pogodzenia z decyzją wydaną na podstawie art. 41 (par. 104), o przyznaniu zadośćuczynienia w związku z utratą przez skarżącego wsparcia finansowego ze strony matki na tej podstawie, że „istnieje wystarczający związek przyczynowy między naruszeniem art. 2 w odniesieniu do matki Elmeriego Kotilainena a utratą przez niego wsparcia finansowego, które mógłby od niej uzyskać jako osoba pozostająca na jej utrzymaniu”, aby uzasadnić przyznanie takiego zadośćuczynienia.

o niskim stopniu dolegliwości (...) nie uzależnionego od jakiegokolwiek niezgodnego z prawem zachowania” (par. 27), bez wątpienia z zastosowaniem własnych, szczególnych zabezpieczeń, moim zdaniem brak jest uzasadnionej podstawy, by Trybunał dążył do ustanowienia takiego wymogu wobec władz 47 Układających się Stron Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, a z pewnością podstawa taka nie może wynikać z art. 2 Konwencji, który słusnie określono jako „jedno z najbardziej fundamentalnych postanowień Konwencji [...], ustanawiających jedną z najważniejszych wartości społeczeństw demokratycznych tworzących Radę Europy” (par. 65).

ZAŁĄCZNIK

Gospodarstwa domowe:

1. Elmeri KOTILAINEN, ur. 31 marca 2006 r., obywatel fiński, zamieszkały w Jyväskylä i Pasi KOTILAINEN, ur. 30 maja 1978 r., obywatel fiński, zamieszkały w Jyväskylä.
2. Harri FINNILÄ, ur. 20 grudnia 1958 r., obywatel fiński, zamieszkały w Mantila i Sirkka FINNILÄ, ur. 21 lutego 1955 r., obywatelka fińska, zamieszkała w Mantila.
3. Anneli HEIKKILÄ-KIILI, ur. 16 maja 1960 r., obywatelka fińska, zamieszkała w Norinkylä i Sauli KIILI, obywatel fiński, zamieszkały w Norinkylä.
4. Raili KORKIAMÄKI, obywatelka fińska, zamieszkała w Munakka i Tapani KORKIAMÄKI, ur. 13 maja 1954 r., obywatel fiński, zamieszkały w Munakka.
5. Jarmo KOSKINEN, obywatel fiński, zamieszkały w Tampere i Kirsi KOSKINEN, obywatelka fińska, zamieszkała w Tampere.
6. Helena LAHTI-RÖYSKÖ, ur. 26 września 1957 r., obywatelka fińska, zamieszkała w Koskenkorva i Jussi LAHTI-RÖYSKÖ, obywatel fiński, zamieszkały w Koskenkorva.
7. Marja-Terttu MARTISKAINEN, obywatelka fińska, zamieszkała w Koskenkorva.
8. Seppo RANTALA, ur. 6 września 1962 r., obywatel fiński, zamieszkały w Kauhava i Taina RANTALA, ur. 10 lipca 1961 r., obywatelka fińska, zamieszkała w Kauhava.
9. Marketta VALLI, ur. 30 sierpnia 1948 r., obywatelka fińska, zamieszkała w Ilmajoki i Matti VALLI, obywatel fiński, zamieszkały w Ilmajoki.
10. Matti YLI-MANNILA, ur. 24 kwietnia 1956 r., obywatel fiński, zamieszkały w Alajärvi i Mervi YLI-MANNILA, ur. 7 sierpnia 1959 r., obywatelka fińska, zamieszkała w Alajärvi.